

KBM:S TEMASERIE | 2003:1

Bagdad-Bob, menige Jessica Lynch och Cirkus Saddam

IRAKKRIGET ISCENSATT
I SVENSKA MEDIER

Gert Z Nordström

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

KBM:S TEMASERIE | 2003:1

**Bagdad-Bob,
menige Jessica Lynch
och Cirkus Saddam**

IRAKKRIGET ISCENSATT
I SVENSKA MEDIER

Gert Z Nordström

Titel: "Bagdad-Bob, menige Jessica Lynch och Cirkus Saddam"

– Irakkriget iscensatt i svenska medier"

Författare: Gert Z Nordström

Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)

Foto: Thomas Svensson

Upplaga: 2 000 ex

ISBN: 91-85053-14-7

Grafisk form: AB Typoform

Tryck: Edita Ljunglöfs Tryckeri, Stockholm 2003

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från

Krisberedskapsmyndigheten, materieförvaltning.

E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:s temaserie 2003:1

Innehållsförteckning

KBM:s förord	6
Författarens förord	7
Orsaker och villkor	8
<i>Åsikter om kriget</i>	8
<i>Bush – Saddam – Bagdad</i>	9
<i>Förväntade och oförväntade nyheter</i>	9
<i>De fyra iscensättningarna</i>	10
<i>Vi ser som medierna ser</i>	12
<i>Inbäddade och ackrediterade journalister</i>	14
<i>Eget folk på plats</i>	16
Upptakten 7–9 mars	18
1. <i>KRIGET STARTAR PÅ TORSDAG</i>	18
2. <i>KRIG OM 6 DAGAR</i>	18
3. <i>BUSHS SISTA VARNING till Saddam</i>	19
4. <i>"Irak struntar i FN"</i>	19
5. <i>BUSHS historiska KRIGSTAL I NATT</i>	21
6. <i>Så ska USA anfalla</i>	21
7. <i>KRIG OM 48 TIMMAR</i>	23
8. <i>GE UPP ELLER DÖ</i>	24

Första veckan 20–26 mars 26

9. KRIGET HAR BÖRJAT	29
10. Flyglarmet gick 03.30	29
11. USA-översten: Vi ska vinna	31
12. Härifrån leds psyk-kriget	31
13. Demonstranter över hela världen	33
14. Helvetet i Bagdad	36
15. "Jag är rädd – men stannar"	36
16. – DET ÄR INTE HAN	37
17. "NU KAN VI TA HONOM"	39
18. Här brinner palatset upp	40
19. "SADDAMS SON DÖD"	40
20. Irak visade upp krigsfångar	42
21. SADDAMS FÅNGAR. Mamman: Jag ber för min son	43
22. Bilderna USA inte sett	44
23. "Vi kommer straffa dem"	45
24. – Jag lydde bara order	45
25. Nerskjutna – av en bonde	46

Andra veckan 27 mars–2 april 48

26. Massakern i Bagdad	49
27. Krigets dubbla ansikten	49
28. DE BODDE I FEL HUS	51
29. AVRÄTTADE I	53
30. AVRÄTTADE II	53
31. De flydde till ambassaden	55

Tredje veckan 3–9 april 57

32. BUSH på väg mot PSYKISK KOLLAPS	57
33. Ensam med sin ångest	58
34. Amerikas nya älskling	59
35. Så räddades Jessica	60
36. Snabb offensiv ger nya problem	62
37. Bagdadbor tvivlar på USA:s intåg	63
38. Saddam – fyra förstasidor	65

39. <i>Deras val: medicin – eller vatten</i>	67
40. <i>USA tog palatset</i>	68
41. <i>En dusch – hos Saddam</i>	70
42. <i>"SADDAM ÄR DÖD"</i>	71
43. <i>SADDAMS HOVNARR</i>	72
Dagarna efter 10 april ...	74
44. <i>SADDAMS VÄLDE HAR FALLIT</i>	74
45. <i>Jubel, kaos och plundring i Bagdad</i>	75
46. <i>"Här finns Saddam"</i>	76
47. <i>Här faller Saddam</i>	76
48. <i>SLUTET</i>	78
49. <i>Bush spelar högt i kriget</i>	79
50. <i>Oskyldiga i skottlinjen</i>	80
51. <i>Saddams dödsrum</i>	81
52. <i>BAGDAD-BOB TOG SITT LIV</i>	82
53. <i>SADDAM ÖVERLEVDE BOMBERNA</i>	84
54. <i>Aziz gav upp – i Bagdad</i>	85
55. <i>USA:s tv-show i Bagdad</i>	85
56. <i>"Han flyr till Sydamerika"</i>	87
PS! 17 maj	89
57. <i>"Jessica Lynchs fritagning var fejkad"</i>	89
Den öppna och dolda propagandan	91
<i>Inbäddad diskurs och "ren" journalistik</i>	91
<i>Nyhetens beroende av kontexter</i>	92
<i>Den uppenbart lögnaktiga propagandan</i>	93
<i>Delvis sann propaganda</i>	95
<i>Dold propaganda</i>	96
<i>Uttrycksform och finansieringsform</i>	97
Slutkommentar	102
Conclusions	104

KBM:s förord

Kriser och krig är oftast komplexa. En av mediernas uppgifter är att få det komplexa begripligt. Ett sätt är att använda sig av iscensättningar. Just detta krig hade svenska medier mycket god tid att förbereda sig inför. En diskussion om iscensättningar följs av frågeställningar om retorik, diskurser och propaganda. De medier som valts ut för denna studie är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet.

Krisberedskapsmyndigheten (KBM) har uppgiften att stärka samhällets kris-

hanteringsförmåga. Detta gör myndigheten bland annat genom att utveckla metoder för kriskommunikation. KBM skall också bedriva omvärldsbevakning, initiera forskning och studier samt förmedla forskningsresultat inom området.

Det är KBM:s förhoppning att denna skrift ska kunna ge upphov till reflektion kring hur krig, kriser och konflikter iscensätts i svenska medier. Studien är den första delen i en nystartad temaserie från KBM.

Malin Modh

Utredare kriskommunikation

Krishanteringsenheten

KBM

Författarens förord

Även denna gång när jag skriver om press och tv vill jag betona att mitt förhållande till medierna är ett ”framför”. Jag möter dem i första hand med mina sinnen, ungefär som man upplever ett skådespel på teatern eller operan. Det betyder givetvis inte att jag förbisett det som behandlats på ledar- och kultursidor eller i tv-program som t.ex. *Agenda*. Utan kringsyn eller teoretiska insikter kan ett seende eller lyssnande inte utveckla ny kunskap.

I ett av vinterns populäraste tv-program *Värsta språket* roade man sig med

att rangordna de fulaste orden. Vid ett tillfälle toppades värstinglistan av *diskurs* och *kontext*. Jag minns inte den inbördes rangordningen och det spelar nog ingen större roll vilket av dem som är pest eller kolera. I den här studien står också diskurs och kontext högt upp på en annan lista. Orsaken är inte att de är poetiskt sköna i sig, utan att jag tror att båda begreppen bidrar till att utveckla seendet och lyssnandet.

Irakkriget är ett diskursområde som genom medierna blir skådespel.

Detta är en delrapport av två.

Skärholmen i maj 2003

Gert Z Nordström

Orsaker och villkor

Åsikter om kriget

Irakkriget var och är en verklighet och detta oavsett vad människor har för åsikter om det. Ur en vetenskaplig aspekt skulle man kunna säga att Irakkriget är ett *diskursområde* som består av flera *diskurser*. För att tala om diskurser måste det nämligen finnas åsikter, människor som har en uppfattning och tycker något. När det gäller Irakkriget skulle vi kunna tala om en "Bushdiskurs" och en "Saddamdiskurs". Men knappast om en USA-diskurs eller en Irakdiskurs eftersom det finns åtskilliga diskurser om kriget i båda dessa länder. Vi skulle kunna gå vidare med detta resonemang och hänvisa till en fransk Irakdiskurs och varför inte en närliggande tysk och rysk. Även en engelsk, men då menar vi en Blair-diskurs som ligger nära Bushadministrationens uppfattning.

Som alla vet finns det heller ingen svensk diskurs. Opinionen är delad när det gäller Irakkriget. Det finns en regeringsdiskurs som företräds av Göran Persson och Anna Lindh och på ett ungefär kan vi hänvisa till en m-diskurs, en s-diskurs och en v-diskurs. Jag

påstår detta i vetskap om att m, s och v också är diskursområden och inte diskurser. En s-diskurs ligger nära v och en annan nära m. Hur som helst vill jag med denna introduktion säga att varje nyhetsutsaga, oavsett om den presenteras på Dagens Nyheters förstasida eller i Sveriges Televisions *Aktuellt*, är genomsyrad av flera diskurser. Och skulle min ambition vara att analysera påverkan och propaganda (dold eller öppen) i svenska medier bleve det nödvändigt för mig att tillämpa en teori där jag försökte klarlägga alla väsentliga diskurser som trängt sig in i varje utsaga jag skulle analysera.

Även om uppgiften förefaller mycket lockande kan jag lätt inse att mina resurser är otillräckliga. Med denna inledning hoppas jag emellertid ha vunnit en poäng: när jag fortsättningsvis talar om diskurser och diskursområden vet läsaren vad jag menar. Den primära avsikten med denna rapport är att beskriva *hur* bild och text samverkar och utformas till iscensättningar i nyhetsförmedlingen. I en studie av det slaget kan givetvis inte frågor som rör retorik eller påverkan uteslutas. Det drar i sin tur med sig att diskurser måste uppmärksammas.

Bush – Saddam – Bagdad

Redan efter ett tidigt skede in i kriget syntes tre dominanta tecken i händelserna i medierna; två människor och en stad; *Bush – Saddam – Bagdad*. Samma triad som vid Gulfkriget tolv år tidigare men med den skillnaden att Bush då endast benämndes George. I detta krig har George kompletterats med ett W och skälet är att far och son inte ska blandas samman. En raljant skribent har också beskrivit kriget som en släktfejld. Det kan förefalla bestickande med tanke på att även Saddam samverkar med sina två söner, Uday och Qusay.

På nivån under dessa ”dominanter” framträder Tony Blair, Donald Rumsfeld och Colin Powell. (Notera att det endast handlar om svenska medier.) Innan kriget bröt ut tillhörde också Kofi Annan, Hans Blix, Gerhard Schröder, Jacques Chirac, Anna Lindh och Göran Persson denna nivå. Så snart bomberna började falla över Bagdad kom de att ersättas av andra – rapporterande journalister som Eva Elmsäter, Åsne Seierstad och Bengt Norborg, TVs egna kommentatorer som Bo Inge Andersson och Stig Fredriksson samt militära experter från Försvarshögskolan som Stefan Ring och Hans Zettermark. Saddamregimens egna synpunkter på krigets utveckling har i första hand anförtratts informationsminister Mohammed Saaid Kadhum al-Sahaf. Efter att kriget bara pågått någon vecka var han en välkänd person i hela medievärlden.

Några gånger under denna inledande period har jag tillfrågats av nyhetsredaktioner om Irakkriget. Mitt svar är detsamma: Jag är ingen expert på detta krig, möjligen en metaexpert, dvs. en expert på experter. Till mitt uppdrag hör att uppmärksamma hur bild och text iscensätts och presenteras för svenska folket. Att granska medier är något annat än att granska den verklighet de hanterar.

Förväntade och oväntade nyheter

En nyhet är alltid förknippad med en händelse. Men eftersom händelser är så olika blir också nyhetsförmedlingen olika. Två händelsetyper är speciellt viktiga att skilja mellan: de förväntade, som ofta är förutbestämda både till tid och rum, och de oväntade, som uppträder chockartat, ofta som en blix från klarblå himmel. Givetvis finns det mellanring eller blandformer: t.ex. när en oväntad händelse plötsligt dyker upp inom en förväntad. En sådan sammansatt händelse blev OS i München 1972. Mitt under spelen lyckades den palestinska terrororganisationen Svarta September tränga sig in till den israeliska truppen och ta gisslan. Kravet att släppa 200 palestinska fångar godtogs emellertid inte av den israeliska regeringen. Detta ledde till att 21 människor, inklusive fem terrorister, fick släppa till livet.

Estoniakatastrofen 1994 och terrorattacken mot USA 2001, två händelser

som jag granskat i svenska medier, var båda av det oväntade slaget. Detta kännetecknade däremot inte Gulfkriget 1991 och Irakkriget 2003 som är ämne för denna rapport. Båda dessa händelser hade aviserats och planlagts månader, om inte år, innan de verkställdes. Tidsfristen för Gulfkriget löpte ut 15 januari 1991. Resipiten hade föranletts av flera FN-resolutioner som riktades mot Irak hösten 1991. En hel värld ägde kunskap om vad som skulle hända och när det skulle hända även om den omtalade resolution 678, utfärdad den 29 november 1990, var den slutgiltiga tidpunkten för krigets verkställande.

Frånsett den skillnaden att Irakkriget saknade förankring i FN hade det en liknande upptakt som Gulfkriget tolv år tidigare. USA och dess allierade hade under flera månader förberett sig för det angrepp som inleddes med flygattacker mot Bagdad 20 mars 2003. Krig av detta slag är således förväntade tilldragelser vilket inverkar på det journalistiska arbetet och skapar en specifik form av nyhetsförmedling.

Mönstret för den nyhetsförmedling som utgår från oväntade händelser följer i princip samma utvecklingsförlopp. Det startar med dramatiska iscensättningar som efter hand övergår i episka och didaktiska. De dramatiska iscensättningarna skildrar kaos, förvirring och chocktillstånd medan de episka och didaktiska har, eller åtminstone tror sig ha, kontroll på orsak och verkan.

De fyra iscensättningarna

Hur nyheter iscensätts i kvällspressen har jag tidigare tagit upp i tre rapporter för SPF (Styrelsen för psykologiskt försvar): *Estonia – Bilder av en katastrof* (1994), *Från löpsedel till webb* (1999) och *Terrorkriget i kvällspressen* (2002). Eftersom jag även i denna rapport använder mig av samma definitioner, men läsaren kanske inte haft tillgång till de tidigare studierna, inleder jag här med en kort redogörelse av mina fyra iscensättningar: den dramatiska, den lyriska, den episka och den didaktiska.

DRAMATISK ISCENSÄTTNING

Nyheten framställs som:

- (a) något överraskande eller chockartat
- (b) något pågående (nutid) och kaotiskt som ej är avslutat
- (c) något som gör sken av att iakttas direkt

Karakteristiskt för dramatisk iscensättning är närvaro och genomskinlighet. Mottagaren ska helst se ”igenom” mediet: uppleva sig som närvarande i shändelsen. Återgivningen sker direkt, i presens och ingenting är avslutat. Som en av många deltagare i dramat kan vi bara ana, befara och förskräckas. Ingen vet ännu hur det fortsatta händelseförloppet kommer att utvecklas. Rubriker och kommentarer är korta och frågande. Bildmaterialet är spontant redigerat.

LYRISK ISCENSÄTTNING

Nyheten framställs som:

- (a) något emotionellt, ceremoniellt och planerat (ofta metaskildring)
- (b) något pågående (nutid) som avslutas och kan skärskådas
- (c) något förväntat som gör sken av att iakttas direkt

Den lyriska iscensättningen strävar också efter närvaro och genomskinlighet. I likhet med den dramatiska avstår den från att kommentera orsak och verkan. För övrigt är skillnaden stor. Den lyriska är vanligen en följd av den dramatiska och kan av den anledningen betecknas som en metaiscensättning, en iscensättning som "följer efter" och är beroende av en föregående. Typiskt för den lyriska iscensättningen är att den "stannar till" i en större händelse för att uttrycka emotionella och ceremoniella företeelser. Det som skildras är stor sorg eller glädje. Händelserna är ofta förlagda till kyrkor, begravningsplatser, brottsplatser, möten med befriare etc. Rubriker och kommentarer anpassar sig till vilka känslor som utspelas.

EPISK ISCENSÄTTNING

Nyheten framställs som:

- (a) något speciellt i en större pågående händelse
- (b) något passerat (dåtid) som har med orsak och verkan att göra
- (c) något som får förmedlas personligt/subjektivt

Episk iscensättning betyder att utsagan bärs fram av en diskursiv berättelse,

dvs. av en berättelse som tar ställning och även kan vara subjektiv. Det illusoriska greppet, *du är själv på plats i händelsen*, som är speciellt typiskt för den dramatiska iscensättningen, ersätts med en indirekt förmedling: *jag är nära, har grepp om händelsen* men *du som är längre bort behöver veta mer*. Därför behöver mottagaren någon som berättar och förklarar, helst någon som förefaller bekant och verkar förtroendegivande.

Eftersom den episka framställningen ofta ingår i ett större diskursområde har den olika underfunktioner: dra fram speciella hjältar, peka ut syndabockar, bereda utrymme för elitpersoner, vittnen, anförvanter etc. Det är inte ovanligt att episka iscensättningar utvecklas till långlivade såpor. Till numera klassiska exempel hör piloterna som sköts ned över Bagdad under Gulfkriget 1991 och tvångsvisades i irakisk tv (Nordström 1992), "sagan" om Kent och Sara från Estoniakatastrofen (Nordström/Kühlhorn/Martinsen 1994), Usama bin Ladin från terrorkriget 2001 (Nordström 2002) och nu senast den allvarligt skadade amerikanska soldaten Jessica, 19, som fritogs av amerikanska kommandosoldater på ett sjukhus i al-Nasiriyah och räddades med hjälp av en helikopter.

DIDAKTISK ISCENSÄTTNING

Nyheten framställs som:

- (a) något logiskt i en händelsekedja
- (b) något passerat (dåtid) eller något på gång (framtid)
- (c) något som förmedlas objektivt och vetenskapligt

De tillstånd av chock och affekt som förmedlats direkt via de dramatiska och lyriska iscensättningsformerna och indirekt via den episka ställer krav på en fjärde form som förmedlar nyheten mer sakligt och opersonligt. Denna uppgift har den didaktiska iscensättningen. Avsikten är att redogöra för faktiska förhållanden. Även här finns en förmedlande instans. Förmedlingen ombesörjs emellertid inte som i den episka iscensättningen av en subjektiv berättare utan av en objektiv undervisare som beskriver hur en händelse gått till eller varför ett tillstånd föreligger. I de fall den didaktiska iscensättningen ingår i ett större diskursområde redogör den vanligen för något förflutet. Men den kan också vara framåtsyftande, visa hur en viss strategi är tänkt eller hur ett annalkande anfall mot t.ex. Bagdad kommer att utvecklas. Den didaktiska iscensättningen i tv framställs vanligtvis med militära experter. I tidningspressen har utvecklats en form av grafik som under senare år fått ökad betydelse. Iscensättningens utveckling beror i stor utsträckning på den moderna kamera-teknologin. Rymden, havsdjupen eller den mänskliga kroppens inre organ undgår i dag inte kameraögat.

Vi ser det som medierna ser

Hur en nyhet iscensätts är alltid betingat av tillgängligheten till den. Episka och didaktiska iscensättningar domine-

rar såväl tv:s som tidningarnas nyhetsförmedling. Däremot saknas dramatiska och i viss mån också lyriska iscensättningar vilket beror på att journalister men framför allt fotografer inte fått direktkontakt med de verkliga krigshändelserna. Det erbjöds inga möjligheter att "tala i presens" eller förmedla ett här och ett nu utan mellanled. Utanför händelserna, om än i närheten av dem, hänvisas man till att berätta om något som skett eller spekulera över något som eventuellt kommer att ske. Situationen var helt annorlunda vid terrorattackerna mot USA den 11 september 2001. Inga händelser var dolda utan de kunde förmedlas till en hel värld samtidigt som de utvecklades.

Den dramatiska iscensättningen, främst utformad med bilder, har emellertid sin baksida. Vilém Flusser (1988) påminner om detta i *En filosofi för fotografin* där han diskuterar människans övergång från textkultur till bildkultur: "Bilder är till för att göra världen tillgänglig och föreställbar för människan. Men i samma stund de gör det ställer de sig mellan människa och värld. De är tänkta som kartor, men blir i stället skärmar. I stället för att presentera världen för människan, så re-presenterar de den; de sätter sig själva i världens ställe, så till den grad att människan lever som en funktion av de bilder hon producerat." Flusser menar att vi inte tolkar de bilder vi möter utan återprojicerar dem på världen "därute" utan att reflektera eller analysera. Konsekvensen av hans resonemang betyder att den dramatiska iscensättningen gärna upp-

fattas som ett ahistoriskt seende, dvs. som om perception och kognition är tidlösa fenomen som alltid är likadana. Men vad Flusser vill betona är att seendet förändras med praxis. Inte ögat i sig som ett fysiologiskt organ utan ögat i relation till hjärna-kropp-erfarenheter-omgivning. Denna förändring av seendet innebär att vi själva får ett fotografiskt seende. Vi ser som medierna ser.

Flussers påståenden leder inte bara till den dramatiska iscensättningen utan paradoxalt nog också till den episka. Tanken slog mig när jag lyssnade till Åsne Seierstads direktrapporter i Sveriges Television från hotell Palestine i Bagdad. Seierstad återkom ständigt till sina utflykter i Bagdads omgivning- ar. Utflykter som dock aldrig dokumenterades med bilder. De bilder som ingick i rapporterna visade endast hennes eget ansikte. Men eftersom hon berättade levande blev det inte svårt att identifiera sig med de miljöer hon själv sett och upplevt. Verklighet behöver inte nödvändigtvis fångas av en kamera för att framstå som bild. Bilder kan också skapas med ord. Flussers kritiska inställning till kamerans sätt att förmedla verklighet fränkänner definitivt inte bilden som språk, men den uppmanar oss till att inte okritiskt förväxla det avbildade med den värld som utsatts för avbildning.

Svårigheter med att nå fram till krigsskådeplatser har också fått konsekvenser för den lyriska iscensättningen. Visserligen har det förekommit bilder på döda och skadade människor i både tidningar och tv men de har inte kunnat kopplas samman med ritualer eller

kollektiva ceremonier som är nödvändiga för att framställa lyriska utsagor. Syftet är som redan nämnts att uttrycka gemenskap av stor sorg eller glädje. Att frammana känslor är betydligt angelägnare än att förklara orsak och verkan. I likhet med den dramatiska iscensättningen överlämnar man detta till episka och didaktiska iscensättningar, givetvis också till de instanser som redigerar tidningarnas ledarsidor och tv-program som t.ex. *Agenda*.

I takt med att Irakkriget ebbade ut, och kaos och plundring tilltog i städer som Basra, Bagdad, Mosul och Kirkuk, ökade antalet lyriska iscensättningar i svenska massmedier. I några fall handlade det om enskildas förtvivlan över att ha förlorat sin familj men i de flesta fall framhölls glädjeyttringar över att Saddams makt och välde hade störtats. Ibland övergick dessa händelser i orgiastisk extas som vid skändningen av Saddamstatyn på Paradistorget i Bagdad den 9 april 2003.

Bristen på närkontakt med krigshändelserna påverkar också episka och didaktiska iscensättningar. Båda har till uppgift att förklara världen. De episka genom att ange historiska och nutida skäl till händelser och konflikter vilket innebär att de också ska kommentera och klarlägga ekonomiska och politiska villkor. De didaktiska brukar en framställningsmetodik med hypertext som tar hjälp av teckningar, kartor, diagram, texter och fotografier, i tv även av experter och filmer. Detta sammanställs till såvitt möjligt sakliga och informativa utsagor.

Vi bör också uppmärksamma en form av försätlig dramatisk iscensättning som gärna dyker upp i samband med att krig bryter ut. Genom det redaktionella greppet förefaller de att vara dramatiska men den opersonliga formen och distansen till den verkliga krigsskådeplatsen avslöjar dem, gör dem försätliga. Exempel på iscensättningar av det slaget uppträdde den dag som Irakkriget bröt ut, torsdagen den 20 mars 2003. Samma bild, FOTO: Reuters, föreställande ett brittiskt GR7 Harrier-plan, återfanns på Svenska Dagbladets förstasida, Aftonbladets löpsedel och förstasida samt Expressens förstasida och nyhetsuppslag sid. 10–11. Liknande saker översköljde läsarna dagen efter. Men nu är bilderna tagna i Bagdad av Ramzi Haidar/EPA Photo från andra sidan av Tigris. Natt-himlen är ett enda osande fyrverkeri. Av bildtexter och rubriker framgår att missiler träffat planeringsdepartementet som brinner våldsamt. Allt är fascinerande och estetiskt som ett åskväder i fjärran men ingen Goya som avslöjar krigets fasor.

Inbäddade och ackrediterade journalister

I Journalisten 11/03 berättar Dagens Nyheters reporter Mia Holmgren att det i krigets inledning fanns 1 445 ackrediterade reportrar i Kuwait. Efter som alla jagade nyheter till hungriga

hemmaredaktioner önskade många få komma till fronten. För att komma dit krävdes emellertid att man valts ut till s.k. inbäddad journalist. Som sådan fick man förmånen att följa med amerikanska eller brittiska förband. Journalister från amerikanska och brittiska medier var privilegierade och fick förtur. Totalt handlade det om 500 journalister. Aftonbladets reporter Peter Kadhammar var den ende svensken som valdes ut. (Se bl.a. Aftonbladet 20 mars, iscensättningar 11 och 12.) Utan inbäddning fick man hålla tillgo-

a – e. Sveriges Television med Aktuellt och Rapport är med avseende på utbredning och det stora antalet tittare landets mest betydelsefulla massmedium. Redan 1995 nådde tv:s markbundna sändningar över 99 % av de svenska hushållen och nyheterna tillhör det mest frekventa utbudet. Det som bl.a. skiljer tv från andra medier är att händer kan förmedlas live i direktsändning. Under Irakkriget var det emellertid inte den kapaciteten som utmärkte tv:s nyhetsförmedling. De bilder som Aktuellt och Rapport i första hand förmedlade var samtal med rapporterande journalister, politiska kommentatorer och inbjudna experter. Episka och framför allt didaktiska inslag dominerade sändningarna – inte dramatiska.

På de övre bilderna syns Åsne Seierstad (a) rapportera från Bagdad, Stefan Åsberg (b) från Washington och Eva Elmsäter (c) från Kuwait. På bilderna under finns tv:s hemmavarande kommentatorer Bo Inge Andersson (d) och Stig Fredriksson (e).

a

b

c

d

e

do med kortare dagsturer in i södra Irak. Men inte heller detta var problemfritt. Det gällde att ha tur. Anledningen till att Mia Holmgren lyckades följa en konvoj med hjälpsändningar berodde på att hon och en kollega i tid införskaffat en gammal Chevrolet.

Problematiskt var det också för de journalister som sökte komma in i norra Irak. Christina Gustafsson som var Sveriges Radios utsända i Turkiet berättar i samma tidning att det fanns närmare 1 000 journalister i Diyarbakir som alla ville komma in i den del av norra Irak som kontrollerades av kurderna. Vissa journalister lyckades på egen risk olagligt ta sig över höga bergspass och komma in i Irak.

Debatten om inbäddade (eng. embedded) journalister har varit het. Inbäddning bryter mot den romantiska synen på krigsreportern som vågar sitt liv för att förmedla sanningen till världen. Å andra sidan förstår man också den pragmatiska journalist som analyserar de möjligheter som står till buds och sedan väljer det alternativ som ur flera aspekter verkar mest realistiskt. I princip förhåller det sig så att ingen når "ända fram" eller befinner sig "mitt i". Det finns alltid ett avstånd till verkligheten var man än befinner sig. Avståndet kan paradoxalt nog också bli "för nära" så att man förlorar överblick och de referenspunkter som är viktiga för att uppleva helheten. En sak är dock villkorslös och tillhör nyhetskonsumenternas rättigheter. De måste alltid informeras om vilka premisser som råder. Handlar det om inbäddning måste man

få veta hur den gått till och vem som står för den. Det är inte min sak att fördjupa denna viktiga problematik, men jag måste markera den eftersom den inverkar på vilka iscensättningar som framställs och hur de råkar utformas. En annan sådan för nyhetsförmedlingen viktig information finner jag i samma nummer av Journalisten. I ett ledar-PS påpekar Martin Jönsson att det nu (när striderna var som intensivast) endast finns tre korrespondenter för svenska medier kvar i Bagdad: frilansarna Åsne Seierstad, Urban Hamid och den amerikanske stringern Bob Graham. Med så få journalister på plats inser man svårigheterna att presentera dramatiska och lyriska iscensättningar.

Eget folk på plats

Jag har i en tidigare rapport, *Terrorkriget i kvällspressen* från 2002, diskuterat propaganda utifrån tre kategorier (1) *den uppenbart lögnaktiga*, (2) *den ur något perspektiv sanna* och (3) *den dolda*. Som jag inledningsvis nämnde här i samband med diskurser och diskursområde ska jag återkomma till frågor om propaganda i en sammanfattning efter mina iscensättningsanalyser. Redan här vill jag dock nämna något av principiellt slag som slog mig när jag läste Thomas Gustafssons intervjuer i Aftonbladet (20/3 03) med medieexperterna Birgitta Darrell (chef för sektionen för Kriskommunikation vid Krisberedskapsmyndigheten), Phillip Knightley (författare till *Krigets första*

offer är sanningen) och Anders Gerdin (chefredaktör på Aftonbladet).

På frågan till Darrell *Hur ska svenska massmedier hantera propagandan?* svarar hon: "Medierna ska vara oerhört noga med att kolla sina källor. Också bilder. Det är också viktigt att ha eget folk på plats."

På frågan till Knightley *Vad kommer att känneteckna detta krig?* svarar han: "Pentagon är mycket hårdare nu jämfört med kriget 1991. Många journalister kommer troligen att dö." *Värför blir det så farligt?* undrar Gustafsson: "De stora internationella tv-bolagen vill visa striderna live i direktsändning."

Vad gör Aftonbladet för att stå emot propagandakriget? På frågan svarar Anders Gerdin: "Vi sovrar hårt och värderar uppgifter mot andra källor. Vi är också noga med att redovisa källor" *Vilka svårigheter finns?* "Ett problem är tidspressen. Det är viktigt att ha eget folk på plats men det är också riskabelt. Just nu har vi folk både i Bagdad och i norra Irak."

Vad som återkommer i svaren från samtliga experter är "eget folk på plats".

Uttrycket är emellertid otydligt, eller bättre, flertydigt. "På plats" tolkas av många som närvarande vid krigsskådeplatsen (huvudhändelsen) men det kan också innebära "i närheten av" (Kuwait, Amman, norra Irak t. ex.) eller inbäddning (som ofta bevakar bihändelser). Nyhet i dag är en vara som konkurrerar på marknaden. Den måste vara "high brow" för att bli riktigt attraktiv. Och det är här Knightleys påståenden om att de stora internationella tv-bolagen helst vill visa striderna live i direktsändning kommer in. Tittaren/läsaren vill vara på plats även om det bara är i en upplevelse. Det är i det sammanhanget den dramatiska iscensättningen hör hemma. Eftersom den vill skildra världen direkt eller åtminstone kunna "tala i presens" är den svår att förverkliga när ett krig väl har kommit i gång. Nyhetsförmedling av det slaget blir också livsfarlig för journalisterna. Den kan också bli problematisk på ett annat sätt som Knightley påpekar och exemplifierar med CNN som inte får sända något förrän det passerat redaktionen i Atlanta.

Upptakten 7–19 mars

Expressen 7 mars

1. KRIGET STARTAR PÅ TORSDAG

KRIGET STARTAR PÅ TORSDAG. Påståendet kommer från brittiska regeringsskäl-
lor. I en inramad bildruta syns Bushs
ansikte inklippt tillsammans med ett
framrusande amerikanskt attackplan.
Collaget illustrerar förstasidans under-
rubrik **Bush i morse: Tiden är ute.**
Det visar sig att rubrikerna leder in till
ett uppslag, s. 8–9.

2. "KRIG OM 6 DAGAR"

Huvudrubriken består av ett jättelikt
citat **"KRIG OM 6 DAGAR"**. Citatet flan-
keras här av Tony Blair t.v. och George
W Bush t.h. Tillhörande artiklar anspe-
lar på uttalanden som fällt i engelsk
press. Enligt vad Magnus Alselind (t.v.)
erfar har koalitionen generaler utsatt
den 10 april som sista datum för Irak-
kriget. Olof Lundh kommenterar på
högersidan vad George W Bush sagt till
USA:s medborgare i sitt tv-tal tidigare
på dagen. I det framhåller han bl.a. att

1. Expressen, förstasidan, 7 mars 2003.

Saddam Hussein har massförstörelsevapen och att han ger pengar till träningsläger och säkra gömställen för terrorister som gärna skulle bruka massförstörelsevapen mot USA. Bush kallar Saddam Hussein "en cancer" och menar att krig är enda sättet att få bort sjukdomen.

Emellertid är det dragbilden (31x24) som tillsammans med den väldiga cita-

2. Expressen, 6-7, 7 mars 2003.

trubriken pekar framåt. Motivet är ryggtavlan på en springande amerikansk soldat. Med händerna söker han förhindra en stor stridsvagn att komma ur balans på en ställning. Även om Blair och Bush utstrålar vilja och verbal framåtanda är det ändå soldaten och stridsvagnen som står för den fysiska och avgörande styrkan. En soldat i förgrunden betraktar lugnt händelsen. Budskapet till världen lyder: "Det här fixar vi!"

Aftonbladet 7 mars

3. BUSHS SISTA VARNING till Saddam
BUSHS SISTA VARNING till Saddam.
Bilden på Bush med höjt pekfinger

kompletterar rubriken. Bilden är från talet i morgonens direktsändning till USA:s folk (klockan två på natten svensk tid). Liksom i Expressen samma dag leder rubriken på förstasidan vidare till ett uppslag inuti i tidningen, s. 6-7.

4. "Irak struntar i FN"

Huvudrubriken är även här ett citat av Bush: "Irak struntar i FN". En kvadratisk dragbild (27x27) på Bush från direktsändningen dominerar uppslaget. T.v. om den rapporterar Fredrik Virtanen från New York att Bush jagar Iraks president för att denne struntar i FN-resolutionen 1441 och att han var inblandad i terrorattentaten den 11 september 2001. Wolfgang Hansson spekulerar på högernsida i den amerikanske presidentens besvärliga situation

3. Aftonbladet, förstasidan, 7 mars 2003.

som han försatt sig själv i: ett val mellan pest och kolera. Går han till krig mot FN:s vilja kommer hela det internationella umgänget att ifrågasättas, ovänskapen med Frankrike och Tyskland fördjupas, USA får betala för Iraks återuppbyggnad etc. Och om Bush nu slår till reträtt är han slut som politiker, Saddam Hussein skulle hyllas som segrare och USA:s ställning som supermakt ifrågasättas. ”President Bush har målat in sig i ett hörn”, konstaterar Wolfgang Hansson. Det är också hans analys som är skillnaden mellan Expressens och Aftonbladets iscensättningar denna dag. Båda tidningarna ger stort utrymme för Bushs tal och hot om krig men Hansson är ensam om att dra fram och förtydliga motsättningar.

4. Aftonbladet, 6-7, 7 mars 2003.

Aftonbladet

18 mars

5. BUSHS historiska KRIGSTAL I NATT

Rubriken lyder: **BUSHS historiska KRIGSTAL I NATT**. t.h. om den en bild på den amerikanske presidenten och under honom tre punkter som berör innehållet i tidningen:

- 48 timmar till attack
- Paniken i Bagdad
- Så ska USA anfalla.

Att det rör sig om en omfattande redogörelse för det förväntade kriget framgår av sidhänvisningarna, från sidan 2 till 13.

Ledaren **Krigsherren George W Bush** på sidan 2, signerad OS, är påtagligt kritisk. Enligt skribenten var Bushs tal i natt inte bara en krigsförklaring utan också ett avsked till den internationella rätt som de flesta länder i världen tillämpat sedan slutet av andra världskriget. Författaren kopplar dagens USA-president till den konflikt som en gång fadern inledde. Ledaren avslutas med meningen ”Bush nya världsordning är skrämmande och hotfull”.

Kultursidorna 3–5 återger en lång artikel av Robert Fisk **Varför lär vi oss aldrig?** som tidigare varit publicerad i The Independent. ”Vad är det med denna befrielse i Mellanöstern? Vad är denna heliga plikt ---- som västvärlden ständigt vill hemsöka Mellanöstern med?” Artikeln är illustrerad med bilder på flera av ”befriarna” i historien: Rikard I Lejonhjärta, Napoleon, Anthony Eden, Ronald Reagan och så

5. Aftonbladet, förstasidan, 18 mars 2003.

nu till sist George W Bush. Fisks avslutande varning lyder: ”Vilket blir priset för vår dårskap den här gången, för vår oförmåga att lära av historien?”

6. Så ska USA anfalla

Uppslag 10–11 är en typisk didaktisk iscensättning som illustrerar huvudrubriken **Så ska USA anfalla**. En stor grafik (37x30) framställd av Svenska Dagbladet och Paul Wallander (Källor: Svenska Dagbladet och Leif Kasvi) är utformad som ett slags ”metakarta”, karta på karta. På den undre kartan stora delar av Mellanöstern; ett landområde omgärdat av Svarta havet, Medelhavet, Röda havet och Arabiska havet. Irak med huvudstaden Bagdad finns i mitten på detta landområde. Den övre kartan fungerar som ett förstoringsglas

6. Aftonbladet, 10–11, 18 mars 2003.

med ett inzoomat Irak. Två breda pilar, en i norr och en i söder, är riktade mot Bagdad. Texten på den norra pilen lyder *Marktrupper flygs in via turkiskt luftrum*, på den södra *Huvudanfall via Kuwait*.

Utöver att beskriva geografiska förhållanden är bildens uppgift att berätta om styrkeförhållanden mellan alliansen och Irak och vilka bomber och missiler som står till USA-truppernas förfogande. Läsaren får också veta att de allierades huvudkvarter finns i Qatar och att de leds därifrån av den amerikanske generalen Tommy Franks. Det infällda stora framrusande F-15 Eagle-planet levandegör grafiken och understryker styrkeförhållandet. Som betraktare befinner man sig i fågelperspektiv och upplever sig vara i ett annat anfallande plan över Irak.

Till höger om denna didaktiska iscensättning får man även plats med en episk med rubriken **Sålde firman – för armén**. Det är Aftonbladets inbäddade journalist Peter Kadhammar som rapporterar från USA:s högkvarter i Kuwait. Han berättar om basen och intervjuar chefen för brigaden, Tim Glaeser. Huvudtemat i rapporten är emellertid en amerikansk soldat, James Hardy, som sålt sin firma för att ta värvning i amerikanska armén. Anledningen till detta yrkesbyte var att James Hardy tillsammans med en grannfru den 11 september 2001 i direktsändning kunde se hur World Trade Center attackerades. Hennes man befann sig i en av skyskraporna. När Hardy såg hennes ansikte beslöt han sig för att ta värvning och lägga ned sitt företag i Boston. Han är

gift och har två barn och fick jobba extra för att lägga undan pengar. Nu hoppas han på att det blir krig. Överste Glaeser säger att Hardy är en storartad patriot. Glaeser tror också att Saddam har specialstyrkor som agerar i Kuwait. De är som al-Qaida och finns överallt. Hardy och Glaeser är båda överens om att hoten mot USA hänger samman.

Expressen 18 mars

7. KRIG OM 48 TIMMAR

Bush till Saddam i natt: KRIG OM 48 TIMMAR om du inte lämnar Irak.

Rubriken illustreras med två små bilder: en gapande Bush – det är ju han som tilltalar och hotar – och en dyster Saddam Hussein – det är han som tilltalar. Eftersom kriget närmar sig passar tidningen på att puffa för sina utsända reportrar som nu finns i Kuwait City, Bagdad, New York, London och Tel Aviv. Förutom förstasidan används ytterligare elva sidor till Irakkrisen.

Hela ledarsidan (2) behandlar det kommande kriget. Rubriken **Rätt sak men fel krig** sammanfattar väl vad ledarskribenten tycker. Den kritik som riktas mot USA handlar mer om fel tidpunkt och olämplig metodik än fel på själva innehållet: ”Eftersom risktagandet är så stort, borde USA ha förbättrat sig bättre. Detta krig behöver inte föras nu, det behöver inte startas denna vecka. USA borde ge världen mer tid, inte för att Saddam ska få fler chanser

att visa att han ljuger, utan för att USA behöver mer tid för att säkra en bättre fred.” En tredjedel av sidan upptas av en närbild på Bush framför stjärnbanneret. Expressens *Sidan 4* har under vinstjetten IRAK-kriget återkommande från den 25 januari redovisat uttalanden från internationella personligheter angående kriget. Den 18 mars är det Carl Bildt, före detta FN-sändebud, som under rubriken **Därför är krig nödvändigt** förklarar berättigandet av detta krig. För honom är det väsentligt att skilja det onda från det goda i konflikten. På ett ställe säger han: ” --- det finns någonting som heter ondska, att diplomatin inte alltid hjälper för att möta eller bli av med den, och att den väpnade makten tyvärr ibland är en nödvändighet för att bekämpa ond-

7. Expressen, förstasidan, 18 mars 2003.

8. Expressen, 8-9, 18 mars 2003.

skan.” En mörk bild på Saddam illustrerar samt en påminnelse om tidigare *Sidan 4*-artiklar om Irakkriget.

8. GE UPP ELLER DÖ

GE UPP ELLER DÖ. Saddam fick 48 timmars ultimatum. Uppmaningen kommer från George W Bush och riktar sig inte bara till Saddam Hussein utan även till hans två söner Uday och Qusay. Mitt i iscensättningen ser vi en dragbild på presidenten (31x29) när han talar till nationen, sannolikt från någon sal i Vita huset. Bilden är symmetrisk: det som finns på ena halvan har en motsvarighet på den andra. Längst bak i fonden och i höjd med presidentens huvud hänger två flaggor, Stjärnbaneret, t.v. och den mörkblå

ämbetsflaggan t.h. Den blå slipsen mot den vita skjortan är inte oviktig i sammanhanget. Fanor och slips framhäver tillsammans presidentens ansikte. Bildens mest markanta tecken är emellertid det cirkulära ämbetssigill *Seals of the PRESIDENT of the UNITED STATES* som finns på talarstolens framsida. Det understryker ytterligare det symmetriska i utsagan. Symmetrisk form har alltid spelat en viktig roll inom arkitektur och bildkonst när man velat betona ordning. Vissa religioner förknippas också med symmetri liksom tradition inom det militära och inom krigskonsten.

T.h. i denna iscensättning rapporterar Kristofer Sandberg från London om regeringsprotester mot ”Tony Blairs krig”. Underhuset med stöd av konser-

vativa ledamöter kommer att rösta för krig. 122 representanter för Labour, Blairs eget parti, kommer emellertid att rösta mot. En av regeringens främsta medlemmar, samordningsminister

Robin Cook, ville inte ta ansvar för ett krig som saknade stöd av såväl FN som det brittiska folket. Kvällen innan lämnade han i protest sina uppdrag.

Första veckan

20–26 mars

Torsdagen den 20 mars 2003 kan ingen tidning basunera ut något extra som egen nyhet. Aftonbladet nöjer sig med tre stora svarta ord på löpsedeln som berättar vad alla redan vet: **KRIGET HAR BÖRJAT**. En bild på ett flygande brittiskt plan, GR7 Harrier, upptar andra hälften av löpsedeln. Svenska Dagbladet har samma flygplansbild på förstasidan men denna luddigt allmänna nyhetsbild är egentligen inte mycket att bjuda på.

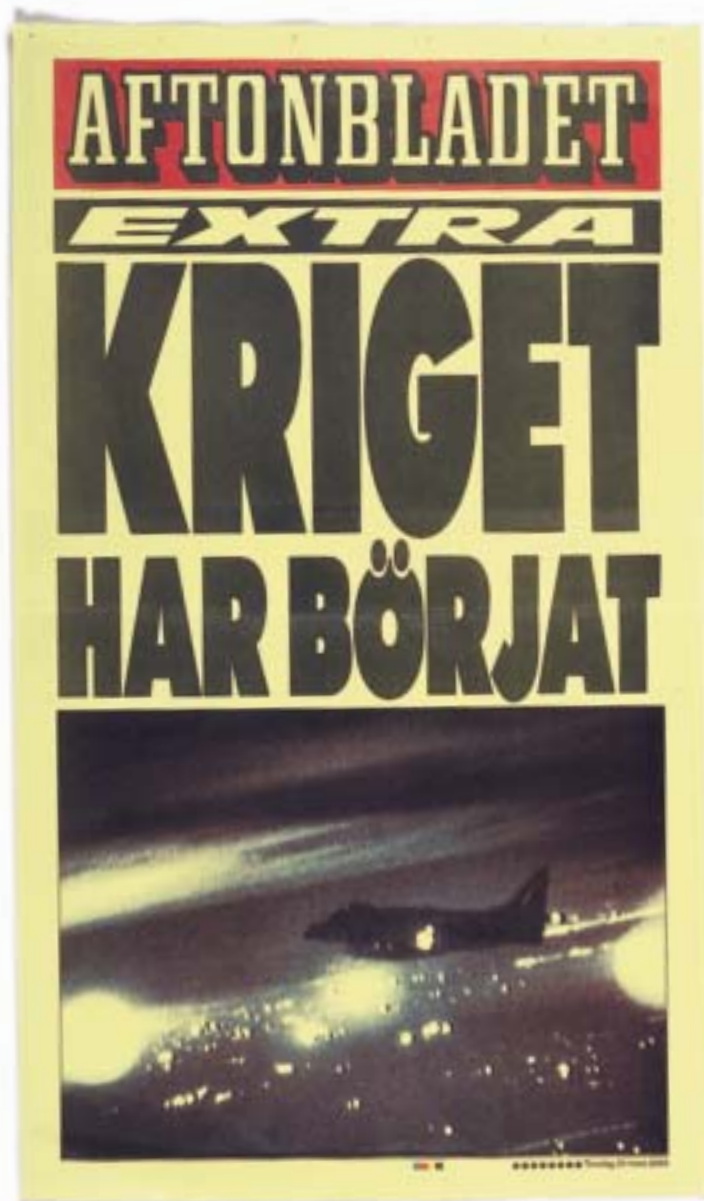
Svenska Dagbladets läsare erbjuds emellertid flera artiklar om Irakkrisen denna dag. På ledarsidan argumenterar Per Ericson mot kriget: "Ett angrepp mot Irak kan jag inte stödja." Och Katarina Svanberg som är doktorand i folkrätt menar i en annan artikel att kriget är olagligt: "Angriparna bryter mot FN-stadgans våldsförbud, övertolkar självförsvarsrätten och kör egenmäktigt över säkerhetsrådet." En bild på Saddam Hussein omgiven av sina två söner Uday och Qusay på sidan 8 drar också till sig uppmärksamhet. Svenska Dagbladets korrespondent i Genève, Gunilla von Hall, berättar om

en intervju hon gjorde med Uday Hussein en kolsvart natt 1991 på ett hotell i Bagdad.

Den notoriskt ökände Uday kom till hotellet i en glänsande Porsche. Han var iklädd en dyr italiensk kostym men slängde av sig slipsen innan han steg upp på dansgolvet till den dunkande musiken. Uday ville gärna prata men inte om Irak, Saddam och sig själv. Vi får emellertid veta att han är en hänsynslös playboy, beryktad för sitt blixtrande humör, och att han slagit ihjäl Saddams favoritlivvakt. Han har också andra mord, tortyr, misshandel och våldtåcker på sitt samvete.

Gunilla von Hall berättar att Uday styr landets informationsministerium med järnhård hand. Han var den drivande kraften bakom morderna på sina båda svågrar, Hussein Kamel Majid och Saddam Kamel Majid, vilka hoppade av regimen 1995 och flydde till Jordanien. Uday lockade dem tillbaka med löfte om förlåtelse, men de mördades i ett fruktansvärt blodbad.

Själv utsattes Uday för ett mordförsök 1996, vilket ledde till att han ska-

9. Aftonbladet, löpsedel, 20 mars 2003.

dades och delvis blev förklarad. Därmed försämrades hans möjligheter att ta över efter sin far Saddam. Den yngre brodern Qusay (37) har i stället framstått som ett bättre kronprinsalternativ. Han leder när kriget tar sin början stora delar av Iraks säkerhetstjänst och är chef över det beryktade Republikanska gardet. Även Qusay anses vara en grym mördare. Under 1988–99 lär han ha genomdrivit massiva ”fängelserensningar” under vilka tusentals fångar mördades och han bär ansvaret för massakrer på shiamuslimer i södra Irak. Det är en fasaväckande berättelse om Saddamregimen som Gunilla von Hall delger Svenska Dagbladets läsare samma dag kriget mot Irak bryter ut.

De mest imponerande iscensättningar den 20 mars står emellertid kvällspress och tv för. I Aftonbladet räknar jag till åtta hela uppslag och till detta kommer förstasidan och ledarsidan som rubricerats **Krig i vår tid** och illustrerats med en BBC-bild (Iraq War LIVE). Ledarskribenten, signatur OS, anser att vapeninspektionerna skulle ha fortsatt och Helle Klein skriver att den svenska regeringen vaknade sent med sin USA-kritik. På kultursidan kommer John Pilgers kritiska stämma på nytt till tals: ”Sedan 11 september 2001 har medvetenheten ökat enormt hos folkmajoriteten. Begreppet imperialism har tappat sin propagandistiska klang och åter tagits i bruk. Människor inser mycket väl att Amerika och Storbritannien planerar att stjäla de irakiska oljefälten, helt enligt ett historiskt mönster ---- de flesta ser nu den ameri-

kanska makten träda fram, som Mark Twain uttryckte det: *med fredsfurstens baner i ena handen och stöldgodssäcken och slaktarkniven i den andra.*”

Expressen har nio iscensättningar om Irakkriget. Löpsedel och förstasida behandlar givetvis detta ämne. Ledarsidan **Akta Blair!** är formulerad som en hyllning: ”Om världens ledare i dag skulle rankas råder det knappast någon tvekan om vem som skulle hamna överst. Storbritanniens Tony Blair är ett nummer större än de flesta. Han har ett skarpt intellekt, ett moraliskt patos och en tydlig vision för en bättre värld.” Hans problem är emellertid ”armkroken med Bush” som kan minska hans popularitet. Blairs framtid är beroende av det pågående kriget. Avslutas kriget snabbt med få döda kommer det att stärka hans ställning och kritiken kommer att tystna. Blir det långvarigt kan hans dagar vara räknade. Ledaren avslutas som en uppmaning till den amerikanske presidenten: ”Under det kommande kriget bör Bush hålla hårdare på en av sina verkliga vänner.”

På *sidan 4* – IRAK-kriget – är det USA:s förre president Bill Clintons tur att uttrycka sig “bara för Expressen”: **”Kriget är Frankrikes och Rysslands fel”**. Även Clinton tar ställning för Blairs politik: ”Om en majoritet i säkerhetsrådet hade ställt sig bakom Blairs förslag skulle Saddam inte längre haft något utrymme att slingra sig undan.”

Aftonbladet 20 mars

9. KRIGET HAR BÖRJAT

10. Flyglarmet gick 03.30

Flyglarmet gick 03.30 Urban Hamid rapporterar till Aftonbladet inifrån Bagdad på hotell Palestine. Den stora dragbilden (40x30) som illustrerar rapporten är tagen från en av morgonens CNN-utsändningar och fungerar mest som en verklighetsanknuten inramning till den infällda plattan med karta över troliga bombmål i Bagdad. Som stillbild i tidningen blir det en kuliss utan handling. Informationen ges av bild-

texten som berättar att Stealthbombare anfallit på morgonen och att amerikanska kryssningsrobotar slagit ned strax utanför den irakiska huvudstaden.

Hamid berättar att han sett irakisk moteld på himlen men inga flygplan. Han tror att de befinner sig på så hög höjd att de inte syns. Till höger om dragbilden rapporterar Wolfgang Hansson från Amman. Ett viktigt mål för USA är att inta Basra i södra Irak som ligger nära Kuwaits gräns. Befolkningen i staden är shiiter i motsats till Saddam som är sunnimuslim. Avsikten är enligt Hansson att människorna i Basra ska hälsa de amerikanska truppena som befriare med flaggviftningar.

10. Aftonbladet, 8-9, 20 mars 2003.

11. Aftonbladet, 10–11, 20 mars 2003.

12. Aftonbladet, 12–13, 20 mars 2003.

11. USA-översten: vi ska vinna

12. Härifrån leds psyk-kriget

Aftonbladets inbäddade journalist Peter Kadhammar som rapporterar inifrån en amerikansk bas i Kuwait är upphov till två iscensättningar denna dag när kriget bryter ut. Som läsare får vi närkontakt med den verklighet som skildras. Kadhammar står för både bild och text i sina reportage.

Den ena iscensättningen som rubricerats **USA-översten: Vi ska vinna** alluderar på överste Glaesers segervissa uppträdande inför sina soldater som väntar på marschorder att ta sig in i Irak. Av Kadhammars intervju med Glaeser framgår att några soldater redan varit uppe vid den demilitariserade zonen och klippt hål i staketet. Medan de höll på med det möttes de av flera irakier. När översten berättar detta sträcker han händerna i luften och utropar: "Vi ger upp! Sa de. Men våra killar var tvungna att säga åt dem att vända om: Gå tillbaka! Ni ger er för tidigt! Det har inte börjat än!" Kadhammars stora dragbild (36x27 cm) ger däremot inte uttryck för säkerhet. Den är mild i färgen, Glaeser vänder huvudet åt sidan och de bara händerna är löst knäppta över bröstet. Bildens oskarpa ger soldaterna tätt bakom honom ett närmast förvirrat och sorgset intryck. Dessutom visar den mindre bilden i vänsterspalten hur en soldat med halsduk och glasögon söker skydda sig mot omgivningens våldsamma sandstorm.

Den andra iscensättningen rubricerad **Härifrån leds psyk-kriget** förefaller vid ett första påseende konventionell men vinner i kvalitet ju mer man tar del av den. Kadhammar leder oss via bild och text in i en propagandabunker på den amerikanska basen. I ett rum sitter en avdelning på 19 människor och trängs. Deras uppgift är att studera det irakiska psyket och den irakiska kulturen.

Avdelningen går under beteckningen *psy-ops*, som kan översättas till psykologiska operationer. Viktigaste underavdelningen är avdelningen för produktutveckling. Chef här är kapten Adrian Brockington som också är psykolog. Om gruppens åtagande säger han: "Vår uppgift är att stödja förstörelsen av den irakiska regimen. Vi måste vara mycket precisa. Vi måste stiga ur vår kultur och in i deras." För tillfället arbetar avdelningen med flygblad. Radio och tv är något som blir aktuellt först sedan man kommit in i Irak. 26 olika slag av flygblad har psy-ops redan producerat och vräkt ned över Irak. Sex nya är färdiga. Likaså 20 radiomanus. Brockingtons slutord lyder: "... psy-ops är inte så konstigt. Vi utsätts för psykologiska operationer hela tiden. Det är ju vad till exempel Coca-Cola håller på med."

Kadhammar informerar om en verklighet som få känner till. Förmodligen är den inbäddade journalistiken ett villkor för att reportage av det slaget ska kunna genomföras.

Dagens Nyheter 21 mars

Dagens Nyheter ägnar sju helsidor åt Irakkriget dagen efter första anfallet mot Bagdad. Till detta kommer förstasida och ledarsida som också domineras av krisen. Dagens Nyheter som i likhet med andra morgontidningar brukar vara återhållsam när det gäller bilder publicerar denna dag 25 stycken. Och då är inte porträttbilderna på reportrar inräknade.

Halva förstasidan upptas av en dragbild (37x22) som visar hur en missil slår ned i nattmörkret i centrala Bagdad. Även ledarsidan har en bild som dessvärre är helt obegriplig. I stället för den kunde man ha satt en bild av Rocky Widner som nu finns på sidan 7 och visar en tv-skärm på Bush intill en basketkorg. När presidenten talar till nationen blåser man av spelet även när ställningen är olidligt spännande, 88–88.

Ledarsidans rubrik **Ett farligt äventyr** anspelar på Bushadministrationens politik: "Det är en mörk dag för alla som tror på internationell rätt och på behovet av ett konstruktivt och lyhört amerikanskt ledarskap." Niklas Ekdahls artikel strax intill **Grumlig idealism mot iskall diktatur** tar fasta på en essä av Norman Mailer i The New York Review of Books. Trots sitt intresse för Mailers utläggningar smular Ekdahl hans argument och det blir väl inte helt klart om det bara är Bush som ska räknas till den "grumliga idealismen". Att Saddam står för motsatsen "iskall diktatur" är däremot uppenbart: "Saddam

Hussein röstar man inte bort hur många testiklar han än krossat. I det senaste valet fick han 99,6 procents stöd".

På DN debatt analyserar freds- och konfliktforskaren Wilhelm Agrell kriget: **"Irakkriget hotar Europas stabilitet"**. Det intressanta med artikeln är att Agrell flyttar en del av krisen till ett som han säger "illa ramponerat EU". Den omtalade gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är inte ens en politisk kuliss längre. EU har spruckit i två fraktioner med oförenliga tolkningar av folkrätten: "--- krigstriaden USA-Storbritannien-Spanien och antikrigstriaden Frankrike-Tyskland-Ryssland".

På sidan 5 analyseras kriget av Bengt Albons, Per Jönsson rapporterar från Amman och Åsne Seierstad från Bagdad. Seierstad får här inte alls den framträdande roll som Sveriges Television samtidigt ger henne. I tidningen kan ju heller ingen utveckla eller förtydliga rapporten genom att ställa frågor. Men det är intressant att notera skillnader. Medan Per Jönsson gör vida överblickar från Amman berättar Seierstad ur ett närperspektiv. Vi får veta hur Mona, en av hennes vänner som studerar på universitetet i Bagdad, upplever bombanfallen. Mona är upprörd över att USA startat angreppet under bönetiden. Trots allt allvar får rapporten något komiskt över sig när Seierstad berättar att hon på natten lyssnat till ett tv-tal av Saddam Hussein. Han inledde med samma frustrerade ord som Mona: "att amerikanerna kunde starta anfallet under bönetiden." Saddam uppmanade också alla irakier att

13. Dagens Nyheter, 8,
21 mars 2003.

kämpa mot den "lille Bush" som han kallar Bush jr, förmodligen för att skilja honom från "store Bush" som var huvudfienden under Gulfkriget.

13. Demonstranter över hela världen

Dagens Nyheter's slagkraftigaste iscensättning **Demonstrationer över hela världen** finns emellertid på sidan 8. Dragbilden (32x22) som tagits av Magnus Hallgren vid Sergels torg på demonstrerande skolungdomar är dynamisk. Med kraft rusar ansikten och skanderande strupar mot oss. Även om vi bara ser ett tjugotal ansikten får

vi en känsla av att tusentals finns i närheten. Av texten under bilden framgår att 6 000 ungdomar samlats för att protestera mot kriget. Huvudtemat var "Bush mördare" men kompletterades med "Persson hycklare". Krav framfördes på att stoppa all vapenexport till USA och att mat och medicin skulle skickas till Iraks folk. Överst på sidan och över huvudrubriken finns en bård med fem mindre bilder som visar demonstrationer från Jammu (Indien), Istanbul, Manchester, Rom och Moskva. Längst ned på sidan under "**Detta är en skammens dag för Storbritan-**

nien” rapporterar Kari Molin från London att tusentals briter protesterat mot kriget i hela landet och att sitt-strejkande skolungdomar utanför regeringsbyggnaden tvingat myndigheterna att stänga trafiken.

Svenska Dagbladet 21 mars

Även Svenska Dagbladet satsar ordentligt på Irakkrigets andra dag. Jag räknar till femton helsidor och ett tjugotal bilder. Mest framträdande ur bildsynpunkt är uppslag 6–7 **Marktrupper intog irakisk stad** och 10–11 **Saddam klarade det första dygnets bomber**. Dragbilden (42x23) som är ett Reutersfoto är ovanligt stor för att vara en bild i Svenska Dagbladet. Den skildrar hur ett departement vid Tigris västra strand satts i brand av amerikanska kryssningsmissiler.

Uppslag 4–5 med *ledare* t.v. och *Brännpunkt* t.h. pendlar mellan ideologi och ekonomi. Ledaren, **Demokratis kamp mot diktatur**, ställer sig för USA även om Svenska Dagbladet hade föredragit en samlad FN-aktion. Diplomatin räcker inte till: ”Demokratier angriper inte varandra, men ibland måste demokratier stå upp mot diktaturer genom att gå i krig. Det är läget.” För Henrik von Sydow, riksdagsman för moderaterna, är kriget också berättigat. Under rubriken **Människorätt går före folkrätt** framhåller han: ”Västvärlden har ett moraliskt ansvar

att stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter och befria Irak.”

Marianne Laanatzas artikel **Olja finansierar kriget** och ambassadör Sverker Åströms inlägg **Sverige bör inte betala** genomsyras av ekonomiska argument. Marianne Laanatza som är Mellanöstern- och Nordafrikaspecialist menar att USA och dess allierade genomför en illegal okkupation. I bakgrunden finns ekonomiska överväganden vars syften är att vända en amerikansk lågkonjunktur: ”Det högst prioriterade målet vid anfallet på Irak är att få kontroll över oljefälten och så fort som möjligt få igång oljeproduktionen ---” Laanatza hänvisar här till Gulfkriget för tolv år sedan som hon menar studerats ingående av nuvarande USA-regim. Detta finansierades, som hon uttrycker det: --- i huvudsak, men indirekt, av oljepengar med över 100 miljarder USD från Kuwait och Saudiarabien samt med ett lägre belopp från Förenade Arabemiraten.”

Sverker Åströms inlägg **Sverige bör inte betala** handlar också om ekonomi. Kriget är enligt honom klart folkrättsstridigt. Om Sverige ska hjälpa till med återuppbyggnaden av Irak bör hjälpen vara humanitär för att lindra lidande. I fråga om återuppbyggnaden av Iraks infrastruktur menar han: ”Det är av politiskt-rättsliga skäl orimligt att svenska skattebetalare ska bidra till dessa kostnader annat än marginellt. Det ska USA i huvudsak stå för.”

Aftonbladet 21 mars

BAGDAD BRINNER ropar förstasidan med stora vita bokstäver mot svart bakgrund. Under rubriken finns två bilder: En på ett flammande hus, det irakiska planeringsministeriet, och en på tidningens reporter Urban Hamid som antecknar iförd vit skottsäker väst. Det är ingen tillfällighet att han placerats på förstasidan. Han tillhör nu en mycket liten skara journalister som är kvar i Bagdad och rapporterar för svenska medier. Längst ned på sidan informeras läsaren att Irakkriget tas upp 24 sidor inuti tidningen.

14. *Aftonbladet, 6-7, 21 mars 2003.*

Under rubriken **Är det den äkta Saddam?** har två stora bilder (16x25) på Saddam Hussein ställts samman för jämförelse. Den ena från 18 mars och den andra från 20 mars. Endast två dagar skiljer bilderna i tid och de här rör från samma källa, FOTO: Getty Images. Wolfgang Hansson som kommenterar dem ifrågasätter äktheten. Utan att ange varför påstår han att flera faktorer indikerar att det handlar om dubbelgångare.

Peter Kadhammar fortsätter att rapportera i bild och text inifrån USA:s högkvarter i Kuwait. I dagens Aftonblad berättar han om sin rädsla för irakiska scudrobotar när larmet plötsligt går under en fyra kilometer lång utflykt i ett ökenområde. Vi får också veta hur det kan vara att bära gasmask tillsammans med övrig utrustning: hjälm,

skyddsdräkt, skyddsväst, gummihandskar och gummiskor. I Guillouställning, kortärmad tröja och korslagda armar, står Försvarshögskolans säkerhetspolitiske expert Hans Zettermark på sidan 15 och förmäler för läsaren att krig har för vana att bli längre än man tror.

14. Helvetet i Bagdad

Två iscensättningar **Helvetet i Bagdad** och **"Jag är rädd – men stannar"** motiverade av Urban Hamids direktrapportering från Bagdad är emellertid tidningens stora attraktioner denna dag. Den förstnämnda består i huvudsak av rubrik och en dragbild (53x30 – 80 % av uppslaget). Med Tigris i förgrunden ser man hur flera byggnader i Bagdads centrum på andra sidan floden brinner. Samma bild på Urban Hamid som på förstasidan är

infälld i dragbilden med texten Aftonbladets Urban Hamid från en stad som brinner samt ett citat av Hamid: "Vita ljusblixtar skar kors och tvärs ---" som också återfinns på efterföljande sida (8). Tidningen anger ingen källa för dragbilden, men den påminner om en i Expressen (8–9) signerad FOTO: Scanpix. Genom att Hamid är så nära händelserna och att hans direktrapport i ord förefaller överensstämma med det bilden förmedlar blir iscensättningen dramatisk.

15. "Jag är rädd – men stannar"

"Jag är rädd – men stannar" hänger samman med föregående iscensättning **Helvetet i Bagdad**. Texten här beskri-

15. *Aftonbladet, 8–9, 21 mars 2003.*

ver innehållet i båda och skapar en sammanhängande berättelse. Med detta grepp kan tidningen satsa fullt ut på dragbild och rubrik i den första iscensättningen. Ändå går man inte miste om Hamids text som fungerar utmärkt i den andra. Hamids berättelse startar med nattens flyglarm och bombfällningar. Dagen därpå har han upplevt märkliga saker: Av ett par bussturer i staden slutar den ena i en spannmåls-silo. Han har bevistat en presskonferens ledd av Mohammed Saaid Kadhum al-Sahaf, samtalat med en taxichaufför och konfronterats med en civilklädd soldat. Denne hotar med svartlistning och utvisning om Hamid gör utflykter på eget bevåg. Löfte om besök till en bombad byggnad och möte med skadade människor på ett sjukhus dras plötsligt in. Arbetet som reporter kan förefalla meningslöst men blir det inte. Rapporterna behövs trots alla problem med restriktioner och inskränkningar. Urban Hamids slutord: ”Självklart är jag rädd, men rädslan får inte ta överhanden. Det är då man riskerar att fatta fel beslut. Jag stannar kvar i Bagdad. Historien skrivs här och nu och jag känner att det är en viktig uppgift att bevittna den.”

Dragbilden (39x27) på det lilla barnet, krigets första offer, är tyst, lugn och vacker som ett holländskt ljusmåleri från 1600-talet. Bakom den skadade flickan står modern och vakar. Bilden är lyrisk men inte iscensättningen. Inget av detta finns med i Urban Hamids text. Tyvärr fick han inte tillgång till den miljön.

Expressen 21 mars

SADDAM DÖD ELLER SKADAD lyder Expressens förstasida 21 mars. Detta tvetydiga antingen-eller utvecklas också inne i tidningen. Nedan redovisas samtliga huvudrubriker som berör kriget denna dag.

- Sid. 4: **Kriget krossar Europas dröm om gemenskap**
 8–9: **”SADDAM ÄR DÖD”**
 10–11: **– DET ÄR INTE HAN**
 12–13: **”NU KAN VI TA HONOM”**
 14–15: **DE RULLAR IN I IRAK**
 16–17: **ANFALLET MOT BASRA**
 18–19: **KRASCHEN TOG 16 LIV**
 20–21: **IRAK VISAR UPP OFFER**
 22–23: **RÄDDAD UR HELVETET**
 24–25: **”FÖRBJUD ALLA KRIG”**
 26–27: **”BARNEN ÄR OSKYLDIGA”**
 28–29: **Jakt på terrorister över hela världen**

16. – DET ÄR INTE HAN

Tidningen ställer två Saddambilder mot varandra. Metoden är densamma som Aftonbladet använder samma dag. **Är det den äkta Saddam?** Expressens bildtext är formulerad som en fråga med viss förklaring: ”Original eller kopia? Saddam Hussein sägs ha minst tre dubbelgångare”. T.v. i iscensättningen finns en mindre bild på Saddam Hussein och vice premiärministern Tariq Aziz under vilken står: ”Irakisk tv visade bilder på Saddam Hussein i mor-

16. Expressen, 10-11, 21 mars 2003.

se”. Expressens Londonkorrespondent Magnus Alselind kan berätta att välrenommerade Washington Post talat med en av Saddam Husseins f.d. älskarinnor, Parisoula Lampsos, som hävdar att det inte var Saddam som visade sig i tv. Hon anses mycket trovärdig: har bevisat sin trovärdighet i ett lögndetektortest och har vid tolv tidigare tillfällen kunnat skilja Saddam från dubbelgångare.

Magnus Alselind, som också författat artikeln t.h. om Saddambilderna **”Irak använder kamikazepiloter”**, berättar där att han tagit del av tv-kanalen Sky News som påstår att irakisk krigsledning givit order om att använda självmordspiloter: ”De kan tvingas flyga i döden för Saddam – för att rädda sina kära.” Alselind redogör ganska ingående

för vad begreppet *kamikazepiloter* är för något. Vi får veta att kamikaze betyder gudomlig vind och att japanerna använde sig av självmordspiloter under andra världskriget. Mer än två tusen japanska piloter lär ha dödats i kamikazeuppdrag. De lyckades förstöra en fjärdedel av den amerikanska StillaohavsfloTTan.

Orsaken till uppgiften är att ett irakiskt plan dagen innan kraschat i Kuwait. Enligt den engelska tidningen The Guardian flög piloten lågt över gränsen och siktade mot en bas med amerikanska marinsoldater. Han avfyrade en missil mot lägret men missade med 40 meter. När han upptäckte missen vände han planet och dök mot lägret men lyckades inte bättre än att han kraschade 100 meter från det mål han tänkt sig.

17. Expressen, 12–13, 21 mars 2003.

17. "NU KAN VI TA HONOM"

På höger sida i iscensättningen finns dragbilden (25x22). Ett fotografi (FOTO: AFP) visar ett lugnt uppvaknande Bagdad, som tidigare på natten attackerats av 42 tomahawkrobotar. I nedre högra hörnet finns en inklippt bild på Saddam Hussein med en sexringad måltavla som överskärning. På vänster sida finns tre bilder. 1) En återger Expressens förstasida från gårdagens extraupplaga **FÖRSTA BOMBEN skulle döda Saddam**, 2) en visar Ovalsrummet i Vita huset där en avslappnad George W Bush sitter tillbakalutad i sin arbetsstol och samtalar med sin säkerhetsrådgivare Condoleezza Rice. 3) En redogör på en karta över Bagdad tre nedslag från den blixttack som för-

modas ha dödat/skadat Saddam och hans två söner Qusay och Uday.

Brödtexten, skriven av Christian Holmén, beskriver ganska ingående hur attacken var planerad och vilken roll CIA-chefen George Tenet hade. Det är han som i sista hand informerar presidenten. Holmén skriver: "Det han (Tenet) skisserade upp beskrivs av under rättelsekällor som en 'halshuggning'. En chans att slå till och få ett slut på kriget innan det ens hade börjat."

Det mest anmärkningsvärda i Holmén's text berör vad han kallar "mord på statschefer". Detta är förbjudet sedan 1970, förvisso även förbjudet för amerikanska statschefer, men Vita husets juridiska expertis "kommer runt problemet genom att betrakta Saddam som ledningscentral i stället för en person."

Expressen 22 mars

Expressen prioriterar också denna dag bombattacken som riktades mot Saddam Hussein och går under namnet "Operation halshuggning" I en iscensättning **"HAN BARS UT PÅ BÅR"** (10–11) uppger tidningen att den bunker som tillhör Saddam och hans familj pulveriserades av 36 kryssningsmissiler och fyra tunga bomber. Ögonvittnen lär ha sett hur Saddam bars ut på bår med syrgasmask för ansiktet. Engelska Daily Mirror hänvisar till källor som gör gällande att diktatorn överlevde men är svårt skadad.

Aftonbladet 22 mars

Tidningen brukar 27 sidor till Irakkriget men har inga uppgifter om huruvida Saddam Hussein lever eller är död. Urban Hamid fortsätter att rapportera inifrån Bagdad. Genom hotellets fönster ser han Saddam Husseins palats gå upp i rök. Trots allt – elektriciteten är kvar, broar och vägar är intakta och telefonen fungerar. Och Peter Kadhammar fortsätter att rapportera från USA-basen i Kuwait. Han har intervjuat Doug Lindamood, 29, som varit på sitt första stridsuppdrag. Det var inte som han tänkt sig. Till Kadhammar säger han: "Jag kände sorg... för de andra. Om de vände och försökte fly blev de skjutna

av sina egna officerare och om de stannade sköt vi dem." Kadhammar kompletterar som vanligt sin rapport med exklusiva bilder som han själv tagit.

På kultursidan skriver Noam Chomsky om USA:s vägval **Lyssna – eller krossa allt?** "Rädsla för den amerikanska regeringen grundar sig inte bara på denna invasion, utan på den bakgrund ur vilken den vuxit fram: en öppen deklarerad avsikt att styra världen med våld, den enda dimension där USA:s makt är överlägsen."

18. Här brinner palatset upp

Vid sidan av den stora dragbilden (40x27) som föreställer ett brinnande palats vid Tigris strand berättar Urban Hamid att han är lamslagen av skräck: "Genom ett skakande fönster följer jag kriget från första parkett. Hela hotellet skälver när Saddam Husseins palats går upp i rök bara några hundra meter bort." Tidningen har formulerat den stora rubriken i presens. Ambitionen är att skapa en dramatisk utsaga. Det fungerar utmärkt på grund av att bild och rapport griper in i varandra.

19. "SADDAMS SON DÖD"

Redan i huvudrubriken påstås att även Uday Hussein omkom vid bombattacken. Enligt USA:s försvarsminister var operationen lyckad. I ingressen till Olof Lundhs artikel sägs dessutom att tre av Saddams närmaste män, bland dem den ökände Ali Hussain al-Majid, i västmedier kallad Kemi-Ali, omkom. USA fortsätter Operation halshuggning – jakten på toppledarna i Irak.

8. Aftonbladet, 10–11, 22 mars 2003.

19. Aftonbladet, 8–9, 22 mars 2003.

Dagens Nyheter 24 mars

20. Irak visade upp krigsfångar

Redan på krigets fjärde dag inträffade vad många väntat. Amerikanska krigsfångar visades upp i irakisk tv. Fångar frågades ut och fick uppge sina namn. Handlingen strider mot Genèvekonventionen. När jag analyserade bild och text i samband med Gulfkriget 1991 inträffade samma sak (Nordlund. Red. 1992). Men då hade det gått sex dagar när bl.a. den engelske flyglöjtnanten John Peters och den amerikanske flygnavigatören

Jeffrey Zaun sköts ned över Bagdad. Tre ting påstods om Saddam Hussein den gången: Fångarna hade torterats, de hade drogats och de skulle placeras ut som mänskliga sköldar på strategiska områden. Trots att experter var säkra på detta visade sig mycket litet stämma med verkligheten. Hanteringen, då som nu, strider dock givetvis mot de regler som antagits av kommissionen om att fångar inte får utsättas för politisering eller brukas i propagandasyften.

På Dagens Nyheter's förstasida 24 mars ser vi fyra fångar under förhör. Bilderna här är tagna från den arabiska tv-kanalen al-Jazira men är ursprungligen från irakisk tv.

20. Dagens Nyheter, förstasidan, 24 mars 2003.

Expressen 24 mars

21. SADDAMS FÅNGAR. Mamman: Jag ber för min son.

Löpsedel och förstasida har denna dag samma iscensättning. En huvudrubrik

SADDAMS FÅNGAR har kombinerats med fem bilder på tillfångatagna amerikanska soldater. I en iscensättning inne i tidningen "Jag ber för min pojke" (8-9) återkommer bilderna ännu en gång. Här har emellertid tidningen valt att göra en av bilderna fyra gånger så stor som övriga. Det är bilden på Joseph Hudson, 24, från El Paso. Den

21. Expressen, löpsedel, 24 mars 2003.

har kopplats till en nytagen amerikansk bild på Hudsons mor Anecita och yngre bror Anthony, 18. Båda är givetvis mycket oroad för hur det ska gå för Joseph i irakisk fångenskap. Modern håller upp ett fotografi på Joseph samtidigt som hon döljer sina ögon med ena handen. Det är hon som personifierar rubriken: Jag ber för min son.

22. Bilderna USA inte sett

Dragbilden (34x29) består egentligen av fyra mindre bilder. Samtliga visar döda amerikanska soldater med skottsår i huvudet. De har först visats i irakisk tv och sedan i arabiska tv-

kanalen al-Jazira. Men de får inte visas i amerikansk tv. Vetskapen om det sex minuter långa inslaget i al-Jazira har ändå väckt bestörtning i USA. Enligt den amerikanske generallöjtnanten John Abizaid var det irakiska trupper utklädda i civila kläder som välkomnade soldaterna för att sedan överfalla dem. Svart dag för de allierade konstaterar Knut-Göran Källberg intill: "Bilderna är rena stjärnsmällen för George W Bush. De visar att alliansens styrkor inte är oslagbara". Donald Rumsfelds motivering för att bilderna inte visades var att de var ett brott mot Genèvekonventionen.

22. Expressen, 10-11, 24 mars 2003.

Aftonbladet 24 mars

23. 'Vi kommer straffa dem'

Efter det att amerikanska Washington Post, engelska Sunday Telegraph och svenska Expressen dödförklarar Saddam Hussein tycks han återkommen till livet om man får tro Aftonbladet. I morse talade han direkt till folket i irakisk tv. Talet som varade i 26 minuter föregicks enligt Olle Castelius av pampig militärmusik. Man visade också en bild på det irakiska statsvapnet, en gyllene örn, kallad "Saladins örn" efter Saladin, en stor arabisk ledare på 1100-talet. Saddam föreföll betydligt piggare än efter

det tal han höll två timmar efter mordförsöket. Nu hade han lämnat glasögon och trång basker hemma. Ett av budskapen löd: "Gud har beordrat er att skära av deras halsar. De som är sant troende kommer att belönas." Ett annat: "Segern är nu nära. Var tålmodiga när fienden ökar trycket på er."

24. – Jag lydde bara order

Även Aftonbladet gör stor sak av gårdagens tillfångatagna amerikanska soldater, fyra män och en kvinna, som efter att ha utsatts för förhör i irakisk tv också visades upp i tv-kanalen al-Jazira. Oisin Cantwell och Kerstin Nilsson som står för texten i Aftonbladets iscensättning 24 mars skriver att soldaterna tillfångatagits utanför staden Nasiriyah

23. Aftonbladet, 6-7, 24 mars 2003.

24. Aftonbladet, 8-9, 24 mars 2003.

som ligger ca 35 mil sydost om Bagdad. Alla måste inför tv-kamerorna svara på följande tre frågor: Vad heter du? Var kommer du ifrån? Och: Vilket förband tillhör du? Menige Miller från Kansas får dessutom frågan: Kom du för att skjuta irakier? Miller svarar: "Jag fick order att bara skjuta om jag blev beskjuten, och de sköt på mig först så jag sköt tillbaka. Jag vill inte döda någon."

Aftonbladet 25 mars

Aftonbladet har fjorton sidor om kriget som nu är på femte dagen. Expressen har ett par mindre. I den senare skriver Farid Alsaati, en irakisk patriot som flydde från landet för 23 år sedan. **Jag vill att USA stannar i Irak.** I Aftonbla-

det har Urban Hamid träffat Amal och hennes familj på ett kafé vid Tigris strand i Bagdad. Man är där för att fira dottern Kerima som fyller 13 år. På en fråga från Hamid varför födelsedagen firas svarar Amal: "För att det är viktigt att vi inte låter oss nedslås och styras av att Amerika håller på att förstöra våra liv."

25. Nerskjutna – av en bonde

Iscensättningar av krig är sällan humoristiska. Aftonbladets **Nerskjutna av en bonde** 25 mars har emellertid sådana drag. Dragbilden (22x32) visar en ensam irakisk bonde, Ali Obeid Mengash, som med en segergest lyfter sin AK47 i luften. Bakom sig har han trofén, en amerikansk superhelikopter, som han ensam lyckats fälla. På en bild t.v. i iscensättningen sitter två slokörade helikopterpiloter, Ronald D Young, 26,

från Georgia och David S Williams, 30, från Florida. Oskadda men tillfångatagna och dessutom visade över världen via tv-kanalen al-Jazira. En av CNN:s reportrar som sägs ha följt händelsen berättar en helt annan version. Den är definitivt inte lika rolig, vilket också gäller Expressens framställning av situationen. Singularis byts ut mot pluralis, vilket försvagar Davidmyten. På dragbilden jublar ett tjugotal irakier runt den nedskjutna helikoptern och rubriken lyder: **"Bönder sköt ned dem"**.

T.h. om dragbilden med den ensamme bonden i Aftonbladets iscensättning ser vi inledningen till en nyhetsserie av såpkaraktär **Jessica, 19, försvunnen i krigets Irak**. Fredrik Virtanen rapporterar från New York att man i USA är

mycket oroad för Jessica Lynchs tillstånd. Hon tillhörde nämligen samma materialvårdsavdelning som togs tillfånga och visades upp i irakisk tv (iscensättning 21–22). Men ingen vet var hon är, denna lantflicka från West Virginia. Pappan Greg Lynch har berättat att han ville att Jessica skulle bli grundskollärare men att det finns så få arbeten på den amerikanska landsbygden. Tillsammans med brodern Gregory valde hon att utbilda sig i armén.

Enligt fadern älskar Jessica små barn och han är nu oroad för att hans dotter aldrig kommer att få några. Han är rädd för att han aldrig ska få se henne mer. Han är rädd för att hon är död.

Fallet Jessica återkommer i iscensättningarna 34, 35 och 57.

25. Aftonbladet, 6–7, 25 mars 2003.

Andra veckan

27 mars–2 april

Aftonbladet och Expressen 27 mars

Olika omständigheter i ett krig utvecklar olika ledmotiv. Vissa är enstaka händelser, andra är återkommande. Oavsett karaktär hänger de ihop och bidrar till en helhetsverkan. Till de återkommande ledmotiven hör Saddam Hussein. Ibland är han död, ibland levande, ibland på flykt. Oåtkomlig och frånvarande men ändå alltid närvarande. Som en röd tråd, en känsla av ondska, löper han genom hela kriget. Till de tillfälliga ledmotiven hör händelser som utspelas vid fronten, människor som skadats och förlorat sina hem, soldater som tillfångatagits etc. Olika omständigheter i en övergripande händelse utvecklar som sagt olika ledmotiv. Men det är som om vi mediekonsumenter inte orkar med verkligheten som den är. Den måste tematiseras och struktureras. Medierna hjälper oss med den struktureringen. Denna dag, den 27 mars 2003, handlar det mycket om barnen.

Aftonbladet publicerar ännu en artikel av den brittiske reportern Robert Fisk som är stationerad i Bagdad. Fisk riktar sig framför allt mot landsmannen Tony Blair som i veckan påpekat att 400 000 irakiska barn dött av undernäring de senaste fem åren. Ändå har det funnits stora förråd av humanitär hjälp i grannlandet Kuwait. Den irakiska regimen har dock inte kunnat garantera säkra leveranser. Fisk menar att det som försakat barnens död är den långa belägringen, ett tolvårigt embargo som i första hand USA och Storbritannien stått för, han skriver: *Och nu avfyrrar Blairs trupper sina Milan-missiler i avsikt att "mjuka upp" Basra: en stad med "100 000 barn under fem år som utsätts för stora risker" säger FN. Jag har gått på Basras slingrande gator, längs en gata som sprängts sönder av en amerikansk missil. De döda och sårade var barn, naturligtvis, eftersom barnen är överallt. Jag höll en näsduk över ansiktet där jag stod i det virvlande dammet på en skolgård tillsammans med en lärare och flera hundra undernärda barn.*

26. Aftonbladet, 8-9, 27 mars 2003.

26. Massakern i Bagdad

Urban Hamid rapporterar att klockan var strax före 11.30 när två robotar slog ner i al-Shaab, ett bostadsområde i norra Bagdad, och dödade 15 människor och skadade ett trettiotal. När Hamid kommer till platsen två timmar efter attacken möts han av en upprörd folkmassa. Många av dem som leder räddningsarbetet börjar spontant skandera: "Bush, lyssna noga. Vi älskar Saddam Hussein och offerar vår själ för honom". De förstår inte varför robotarna riktades mot dem. Under den stora dragbilden (33x28,5) med de upprörda ungdomarna finns en artikel där Pentagon beklagar robotattacken men man tar inte på sig skulden " --- vi vet att vi inte siktede åt det hållet."

27. Krigets dubbla ansikten

Peter Kadhammar befinner sig i Kuwait. Han har lämnat sin inbäddade position som journalist och han avstår denna gång från egna bilder. Han har hittat två bilder "Barn i Irak" och "Barn i USA" som han ställer mot varandra. Han gör en polariserande bildanalys, vilket betyder att man jämför likheter och skillnader.

Det bilderna har gemensamt är att en vuxen människa lyfter upp ett litet barn. Bilderna är också beskurna på ett likartat sätt och kameran befinner sig på ungefär samma avstånd från motivet. Bilderna har också det gemensamt att två människor vänder sina ansikten bort från bildens betraktare medan två andra vänder sig mot betraktaren. Det

27. Aftonbladet, 12-13, 27 mars 2003.

LIKHETER

Vuxen lyfter upp ett barn

Bildernas beskärning

Ömsinhet

Två bortvända ansikten

Glädje vs sorg

Två hitvända ansikten

OLIKHETER

Kvinna vs man

Vuxen bortvänd vs hitvänd

Barn bortvänd vs hitvänd

Skadad vs icke-skadad

Känd (Bush) vs okänd

Makt vs icke makt

Amerikan vs arab

senare är polariseringens poäng. Vi ska omedelbart upptäcka att ansiktet t.v. är ett barns ansikte och att det är allvarligt skadat medan ansiktet t.h. känns igen som president Bush.

Barntemat i iscensättningen förstärks nedtill av att tidningen brett fem vårdanställda på Karolinska sjukhuset i Solna ställa frågor som besvaras av en expertgrupp på tre personer.

28. DE BODDE I FEL HUS

Iscensättningen **DE BODDE I FEL HUS** är symmetriskt utformad. Dragbilden (31x27) är placerad i mitten. På båda sidor om den finns en tvåspaltig text som supplerats med underrubrik och bild upptill och ett litet reporterporträtt nedtill. Även den stora dragbilden har

i sig en symmetrisk karaktär. Den visar ett skadat barn som ligger på rygg. Det tittar värnlost men förefaller lugnt. Från båda sidor syns omvårdande händer.

Av bildtexten framgår att bilden är tagen på al-Zahrawi-sjukhuset i Bagdad dit många skadade fördes efter USA:s bombattack mot stadsdelen Al Shaab som dödade 15 civilpersoner. Bob Graham som rapporterar från olycksplatsen beskriver hur den irakiska propagandamaskinen snabbt utnyttjar situationen. Ungdomar börjar skandera anti-Bush/Blair-slagord. Några dansar runt och viftar med avslitna händer i luften: "Titta, herrn! Den här handen kommer att krossa USA och Storbritannien", ropar en yngling, Sami Walid, 19. Helt grotesk blir scenen när Sami formar

28. *Expressen*, 8–9, 27 mars 2003.

fingrarna på den avslitna handen till ett segerstecken och viftar med den inför jublande åskådare. Det Bob Graham här beskriver som uträknat och beordrat skildrar Urban Hamid som en spontan reaktion i Aftonbladet samma dag. (Iscensättning 26.)

I texten t.h. rapporterar Olof Lundh från New York att Pentagon förnekar att man siktar mot civila mål i Bagdad. Man väljer i stället att gå till motangrepp och anklaga Iraks regim för att negligera alla regler för krigsföring. Vissa källor har uppgivit för New York Times att irakiska styrkor struntar i Genèvekonventionen och avrättar krigsfångar. Olof Lundh presenterar en lista på sju punkter med brott som enligt USA irakiska förband gör sig skyldiga till:

- Använder civila som skydd för trupper, vapen och utrustning.
- Uppträder utan uniformer och kör civila bilar.
- Låtsas ge upp för att sedan attackera. (Visar t.ex. vit flagga.)
- Gömmer sig på sjukhus för att ta skydd.
- Avrättar soldater som försökte ge upp.
- Visar upp och förhör krigsfångar i tv.
- Förhindrar allierade styrkor att dela ut mat och vatten till civila kring Basra.

Expressen 28 mars

Bush krig, Blair fred är rubriken på Expressens ledare fredagen 28 mars 2003. Formuleringen syftar på återuppbyggnaden av Irak efter kriget. Tony Blair som denna dag ska möta FN-ledaren Kofi Annan bör ge honom samma besked som han i går gav George W Bush under ”fredsmötet” i Camp David. FN måste få en avgörande roll. Inte bara för vilket sätt landets rika oljeinkomster ska fonderas och fördelas till det irakiska folket utan även för hur landet ska utveckla ett demokratiskt styrelseskick. Skribenten menar att Bush och Blair bär på skilda visioner vilket märks om man

29. Expressen, förstasidan, 28 mars 2003.

lyssnar på dem: ”Bush har ett messianskt tonfall, ett ordförråd hämtat från frikyrkohögern i USA:s sydstater med Gud i den amerikanska ryggen. Blair, som vuxit sig ur sitt politiska krisläge, balanserar förnuft och känsla i en talekonst som får till och med Underhuset att tystna”. Huvudtemat i nyhetsförmedlingen är emellertid av annat slag. Blair är med även där men det handlar om hjältar och avrättningar.

29. AVRÄTTADE I

Förstasidans iscensättning är utformad som en diptyk, en tvåbildskonstellation som föreställer två brittiska krigsfångar, Luke Allsopp och Simon Cullingworth. Över diptyken står **AVRÄTTADE** och

under den finns en bild på Blair som åberopas **Blair: Krigsfångarna Luke och Simon blev mördade av Saddam**. Mer får vi inte veta förrän vi öppnar tidningen och läser sidorna 8–9. (Iscensättning 30.)

30. AVRÄTTADE II

Expressen upprepar diptyken på de två brittiska krigsfångarna Luke Allsopp och Simon Cullingworth från förstasidan men med den skillnaden att de här placerats längst upp t.v. i iscensättningen. Storleken på diptyken gör att den samtidigt fungerar som en anfang till rubriken **AVRÄTTADE**. Dragbilden (32x25,5): FOTO: Jerry Lampen som placerats mitt i iscensättningen skildrar

30. Expressen, 8–9, 28 mars 2003.

tre brittiska soldater som vaktar tre civila irakier. I bildtexten under sägs att motivet är utanför Basra. Bilden i sig är både språkligt och innehållsmässigt intressant, främst för att den skildrar en tre-mot-tre-kombination. Tre välutrustade brittiska soldater med dragna vapen betraktar ingående tre civilklädda irakiska män som sitter på marken. Soldaterna som närmar sig ser vi framifrån. De sittande männen visar i stort sett bara ryggarna. Kontrasten mellan de båda tre-kombinationerna förstärks ytterligare av fotbeklådnader. Soldaterna har kraftiga kängor medan männen på marken endast har sandaler på sina bara fötter.

För tolkningen är också två av bildens hörn viktiga. En brittisk stridsvagn står överst t.v. och i det nedre högra hörnet skymtar ännu ett draget vapen. Alla dessa detaljer får konsekvenser för hur man identifierar sig med det som skildras. När man sedan ser på bilden i dess kontext – d.v.s. lyfter ögonen och läser den tillsammans med rubriken **AVRÄTTADE** – går sympatierna inte till de brittiska soldaterna som ”Tony Blair hyllar som döda hjältar” utan till de tre sittande irakierna i sandöknens utanför Basra.

T.h. i denna iscensättning rapporterar Olof Lundh från New York att Saddams milis tvingar ut barnsoldater i kriget. Man hotar vuxna med avrättning om de inte anfaller amerikanska styrkor. Den läsare/tittare som sökte kunskap om kriget i alla dessa utsagor fick anledning att gnugga sig i ögonen åtskilliga gånger, vilket möjligen också

var meningen. Längst ned på vänstersidan finns en infälld text: **”Läs, lyssna och titta – kritiskt”** och under den följer tre punkter:

- *Expressens medarbetare rapporterar utan förhandsgranskning eller censur och försöker ge en så objektiv och ärlig skildring som möjligt. Men alla parter i konflikten försöker påverka medierna – alla väljer vad man berättar och visar upp.*
- *Denna påverkan är svår att värja sig emot. Var därför varsam med all information du får om kriget.*
- *Läs tidningar och sajter, lyssna på radio och se på tv – men gör det kritiskt. Var medveten om att propagandakriget också pågår.*

Aftonbladet 28 mars

Medan Expressen denna dag sysslar med brittiska fångar gör Aftonbladet stor sak av familjen Saddams påstådda flykt till Damaskus. Man har också en didaktisk iscensättning **Så ska USA inta Bagdad** (8–9) vars karta över Bagdad tyvärr är så mörk och dunkel i trycket att den inte kan återges. Fredrik Virtanen berättar t.v. om kartan om två tystlåtna män, USA-generalen Buford C Blount III och Saddam Husseins son Qusay, som ska göra upp om den sista striden. T.h. berättar Urban Hamid om förhållandena i Bagdad på krigets åttonde dag. Han nämner bl.a. att apotekens mediciner är slut. Sömnpillers och lugnande

mediciner är hårdvaluta i krigets Bagdad. Vad människor behöver är bandage, sårtvätt, hjärtmediciner och insulin.

Som en motvikt till de bilder som visas i västliga medier har Aftonbladet en liten spalt man kallar **Kriget i arabiska media**. I den redovisar Nael Touqan, en arabisk översättare och redaktör, vad som rapporterats i bl.a. Irakiska statens satellit-tv, Kuwaits statliga satellit-tv, al-Jazira, al-Arabya och den saudiska tidningen Asharq Al Awast som trycks i London.

Mest intressant är kanske det Nael Touqan kort förmedlar från al-Jazira. På Wall Street har kanalens korrespondent portförbudjudits, vilket betyder att korrespondenten inte får ställa frågor under den amerikanska arméns dagliga

sammanfattningar. al-Jazira menar att detta är en hämnd för att man visat de amerikanska fångarna och att man i direktsändning avslöjat att det inte blev någon revolt i Basra som både USA och Storbritannien hävdade.

Det är emellertid viktigt att notera att denna i och för sig viktiga information endast upptar en spalt och saknar bilder.

31. De flydde till ambassaden

Iscensättningen ingår i ett sammanhang som även omfattar löpsedel och förstasida. Rubriken på förstasidans rubrik lyder **SADDAMS fru och barn FLYDDE FRÅN IRAK**. Under denna påpekas att Aftonbladet är på plats vid gömstället. En mindre, beskuren bild (8x7) på ira-

31. Aftonbladet, 6-7, 28 mars 2003.

kiska ambassaden i Damaskus avslöjar vilket gömställe som menas.

I en vänsterkolumn på uppslaget inne i tidningen återkommer den obe-skurna (?) bilden som tagits av Martin Adler. Han berättar också om sitt besök vid ambassaden. Väl framme vid ingången gjorde han några anteckningar. Då kommer plötsligt en man i rutig kavaj fram och lägger beslag på anteckningsblocket. Porten öppnas och Adler dras in genom grinden. På väggen i något som liknar en väntsal hänger ett fotografi på Saddam Hussein och några män sitter nedsjunkna i fåtöljer och tittar på närmaste nytt från al-Jazira. Efter en stund ombeds Adler lämna ambassaden. Innan han går frågar han om det är sant att Saddams Husseins fru Sajida vistas på ambassaden. Han blir då omedelbart utvisad, får tillbaka blocket men utan sidorna med anteckningarna.

Iscensättningens dragbild (35x26) har tidningen köpt från Pressens bild. Saddam sitter mitt i en soffa omgiven av sin första fru Sajida och en av sina tre döttrar. Av de händer som syns bakom Saddam förstår man att bilden beskurits för att anpassas till iscensättningen.

Uppgiften att Sajida Hussein med barn flytt till Damaskus kommer från Haitham Rashid Wihab som tidigare varit chef för Saddams kansli men flytt från detta uppdrag för åtta år sedan för att ansluta sig till den oppositionella rörelsen *Sciri*.

I högerkolumnen på uppslaget analyserar Wolfgang Hansson från Amman att Saddam Hussein inte har några problem med att fly från Bagdad. Att familjen Hussein är på flykt kan vara sant men det kan också handla om propaganda planterad av USA. Saddam har haft många erbjudanden att gå i exil men avböjt alla och sagt sig vilja dö i Irak. I en slutkläm påpekar Hansson: ”Glöm inte hur USA misslyckades att hitta bin Ladin trots att man visste att han befann sig i Tora Bora-bergen under slutslaget om Afghanistan.”

I en notis under dragbilden syns Saddam Hussein från gårdagens irakiska tv och Fredrik Virtanen meddelar från New York att allt fler uppgifter tyder på att Saddam fortsätter att kontrollera sitt land och sin armé. Detta enligt källor från försvarshögkvarteret Pentagon.

Tredje veckan

3–9 april

Expressen 3 april

Slaget om Bagdad närmar sig. Det senaste anses vara det hittills mest framgångsrika för de allierade anfallsstyrkorna i Irak. Saddam Husseins republikanska garde har slagits kraftigt tillbaka. USA:s tredje infanteridivision är nu bara tre mil utanför Bagdad. Expressen riktar emellertid intresset mot USA. Två händelser står i fokus, president Bushs psykiska hälsa och nyheten om att amerikanska kommandosoldater lyckats frita nittonåriga krigsfånge Jessica Lynch och fört henne till en militärbas i Tyskland.

32. BUSH på väg mot PSYKISK KOLLAPS

Medarbetare i Vita huset oroade: BUSH på väg mot PSYKISK KOLLAPS "Han stänger in sig alltmer". Så lyder den stora texten på första sidan, kompletterad av en bild på den bekymrade Bush. För övrigt hänvisas till *Kriget* inuti tidningen på sidorna 8–12.

32. Expressen, förstasidan, 3 april 2003.

33. Ensam med sin ångest

Dragbilden är stor och mörk (36,5x 22,5). President Bush står med nedböjt huvud. Som betraktare av bilden dras ens intresse omedelbart till det upplysta ansiktet. Om presidenten stirrar i marken eller blundar är oklart. Båda handlingarna är likvärdiga för att uttrycka den ångest han påstås ha och den oro som närmaste omgivningen känner. Bild och rubrik bildar en gemensam utsaga.

Uppgifterna om presidentens hälsa kommer enligt Olof Lundh från USA Today som menar att presidenten befinner sig långt från det kontrollerade ansikte som brukar visas på tv-skärmarna. Vad vi ser nu är en spänd, ångestfylld och otålig ledare. En av de vän-

ner som har varit tillsammans med efter krigsutbrottet har upptäckt skillnaden i både ögon och röst. Don Evans, en annan nära vän, säger: "Presidenten upplever att han är utvald av Gud att leda nationen i den här krisen. Och Evans tillägger: "Han vet att han tar historiska beslut. Att be till Gud ofta är ett sätt att tackla ångesten för Bush."

I en artikel under dragbilden skriver Terese Christiansson som intervjuat psykologen Claes Wallenius att George W Bushs pressade beteende kan få ödesdigra konsekvenser. "Det leder sannolikt till att han blir en sämre beslutsfattare" menar Wallenius. På ett annat ställe tillfogar han: "Någonstans har president Bush troligen också börjat inse att de felbedömt läget."

33. *Expressen*, 8-9, 3 april 2003.

34. Amerikas nya älskling

Dragbilden (30x25) som placerats i iscensättningens centrum är i sig närmast obegriplig. Vi ser ett ansikte på en liggande ung människa i förgrunden och anar någon person i bakgrunden. För övrigt är bilden otydbar. Den blir knappast tydligare genom rubriken **Amerikas nya älskling**. Men den blir känslösam och magisk. Den representerar trots allt något stort och generellt.

För mediekonsumenter som tagit del av krigshändelserna i Irak 24 mars är iscensättningen knappast ett frågetecken utan ett utropstecken. Jessica Lynch

hörde till den underhållsbataljon som utsattes för ett bakhåll 23 mars och tillfångatogs vid Nasiriyah, 35 mil sydost om Bagdad. Fem av hennes kamrater visades upp i irakisk tv (iscensättning 20–22 och 24) men hon saknades. Hennes far som framträdde i amerikansk tv var mycket orolig. Ingen visste var hon fanns. Hon rapporterades bara försvunnen. "Amerikas nya älskling" är alltså hon och det framgår dessutom av underrubriken t.v. om dragbilden: **Jessica, 19, landade i natt – så fritogs hon**. Och landningen skedde på en militärbas i Tyskland. Om denna lyckliga händelse, vars upplösning hela USA

34. *Expressen*, 10–11, 3 april 2003.

kunde följa, rapporterar Olof Lundh till Expressen från New York.

Det som fick CIA på spåret var att en amerikansk marinsoldat fått en handskriven lapp från irakier. De berättade att en kvinnlig soldat låg skadad på Saddam-sjukhuset i Nasiriyah. Lappen skickades vidare till CIA som bedömde den trovärdig och USA-generalen Tommy Franks gav order om "Räddning menige Lynch".

Samtidigt som marinkåren inledde en skenmanöver i staden och belysningen slogs ut flög helikoptrar i skydd av mörkret in mot Saddam-sjukhuset. Trots beskjutning från irakiska krypskyttar lyckades en helikopter landa på sjukhusområdet och en kommandostyrka med elitsoldater kunde ta sig in till Jessica. På en bår fördes hon sedan tillbaka till helikoptern som kunde ge sig i väg med sitt byte. Olof Lundh berättar att Tommy Franks och hans närmaste stab tillbakalutade kunde följa hela operationen på grönflimrande bilder i USA:s centralkommando i Qatar. Se vidare iscensättning 57.

Aftonbladet 3 april

35. Så räddades Jessica

Aftonbladets iscensättning av Jessica-dramat skiljer sig inte särskilt mycket från Expressens (iscensättning 34). Båda tidningarna använder samma dragbild. Aftonbladets är mer beskuren i överkant och man talar om att bilden kommer från amerikanska militärens video (FOTO: AP). I ingressen till Fredrik Virtanens New York-rapport nämner man också att bilden visar hur amerikanska kommandosoldater bär ut krigsfången Jessica Lynch från Saddam-sjukhuset i Nasiriyah.

En liten bild visar pappa Greg Lynch prata i telefon med Pentagon. När han fick glädjebeskedet trodde han det var ett aprilskämt men tillägger: "Hon har förorsakat en hel del ståhej, den älskade lilla skitungen."

Operationen beskrivs i USA som en "klassisk samarbetsoperation". Den var nämligen sammansatt av elitsoldater från Army Rangers, Navy SEALs, marinkåren och flygvapnet. Glädjen över räddningsaktionen reducerades emellertid av att kommandostyrkan hittade ett okänt antal döda kroppar i sjukhusets bårhus. Flera förmodades vara amerikaner och nio stycken togs upp ur jorden och lastades in i helikoptern. Se vidare iscensättning 57.

Svenska dagbladet 4 april

USA kraschade diplomatin är rubriken på J.H.H Weilers artikel under *Brännpunkt* på sidan 5. Weiler som är professor i europeisk integrationsrätt vid New York University School of Law beskrivs av redaktionen som en av världens mest respekterade professorer i internationell rätt. Det påståendet ska inte bestridas. Här är det dock intressantare att peka på Weilers retoriska egenskaper, hans förmåga att utnyttja

slagkraftiga metaforer, att ”tala i bilder”. Med klar anspelning på Vita huset kan det låta så här: ”Det finns ett engelskt ordspråk. Only Fools Rush In (endast dårar rusar iväg). Vi leds av dårar.” Eller så här: ”Det sägs ofta att Europa är en ekonomisk maktfaktor, men en politisk pygmé; en handelsjätte, men en militär dvärg. Men den här gången snärjde den europeiska sköldpaddan den amerikanska haren.” Och så till slutraderna: ”Endast dårar rusar iväg. Skjutglada cowboydårar. Och nu får alla, vänner och fiender, betala priset.”

36. Svenska Dagbladet, 6-7, 4 april 2003.

36. Snabb offensiv ger nya problem

Valet av huvudrubrik ovan är diskutabelt, vilket även gör frågan om iscensättning diskutabel. Visserligen handlar hela uppslaget om pågående Irakkriget men innehållet är knappast underordnat en enda huvudrubrik. Den vita och anspråkslösa rubriken **Slaget om Bagdad är inlett** är sannolikt bara avsedd för den didaktiska grafiken.

Tabloidformatet har Svenska Dagbladet gemensamt med Aftonbladet och Expressen men olikheterna är desto mer intressanta. Svenska Dagbladet nedläter sig aldrig till exalterat tilltal eller bullrande rubriker. Vad som än

händer är man behärskad och cool. I den lilla spalten till höger **Krigets offer** noterar man diskret att kriget hittills krävt 691 döda och 5 103 skadade av Iraks civilbefolkning. För USA är siffrorna 55 döda och 12 saknade och för Storbritannien 27 döda. En mycket liten bild visar en pappa i Bagdad som tar sin skadade dotter till ett sjukhus efter en bombattack. Det är konstaterade fakta utan sentiment och det är den inställningen som präglar hela uppslaget.

Den didaktiska grafiken som består av ett fotografi från ett rökfyllt Bagdad och en karta över Irak är sirligt men samtidigt sakligt berättande. I röda pratbubblor får vi veta var det republi-

kanska gardet förskansat sig och med ormande blå pilar blir vi informerade om var koalitions trupper befinner sig och vilket slag av motstånd de möter vid platser som Karbala, Najaf och Kut innan de når fram till Bagdad.

Ett flygplan som hotfullt rusar fram i nattmörkret mot oss utgör grafikens övre kantlinje. Från vingspetsarna ned mot kartan och mot ett attackerat Irak som utformats som en lysande blå oval sprider sig ett överkligt sken. Texten ovanför planet säger: "B-52, Bombplan med fem mans besättning, opererar från hög höjd. Kan lasta mer än 30 ton bomber." När man väl granskat grafiken upptäcker man en koppling mellan den och artikeln längst t.v. **Bagdads flygplats anfölls**. Ingressen till denna lyder nämligen: "Amerikanska trupper anföll i går kväll den internationella flygplatsen i Bagdad. Ett par timmar tidigare bröts strömmen i stora delar av staden.

Dagens Nyheter 4 april

Dagens Nyheter ägnar denna dag fyra helsidor åt Irakkriget, vilket är mycket med tanke på att tidningens första del – där dessa sidor finns – fortfarande har det stora formatet (56x40). På sidan 5 informerar Dagens Nyheter korrespondent Hans-Henrik Rönnow att amerikanska styrkor tagit Bagdads flygplats och Bengt Albons konstaterar i sin analys: "ingen västerländsk militär bedömare tror annat än att det är en

tidsfråga innan Bagdad faller och president Saddam Husseins regim störtats."

Under *Utblick* på sid. 10 skriver Mats Lundegård en viktig och informativ artikel om Iraks moderna historia **Irak – ett påfund av britererna**. Bakgrundsinformation av detta slag har tyvärr varit alltför sällsynt i medierna. Vi kan här följa landets utveckling från 1920 när Nationernas förbund, NE, erkänner ockupationsmakten Storbritanniens förvaltarskap över Irak, via Baathpartiets statskupp 1968 till mitten av 1990-talet när Saddams två svärsöner Hussein Kamel Majid och Saddam Kamel Majid deserterar och avslöjar för FN:s vapeninspektörer Iraks program för kemiska och biologiska vapen. Historien blir mer begriplig när man fått veta att dagens Irak är ett landområde som briterna skapade när det gamla osmanska imperiet styckades sönder efter första världskriget. Som Lundegård påpekar: "Kartritare och politiker från London och Paris drog gränser som det passade europeiska ambitioner. Människorna som bodde här kördes över fullständigt."

37. Bagdadbor tvivlar på USA:s intåg

Som i Svenska Dagbladets iscensättning 36 är även texterna på Dagens Nyheter's uppslag 6-7 obundna. De handlar alla om Irakkriget men är inte underordnade en enda huvudrubrik. Om vi ska tala om iscensättningar rör det sig egentligen om två: T.v. **Bagdadbor tvivlar på USA:s intåg** och t.h. **"Bagdad kan falla före Basra"**. Under dessa följer en mittremsa med en lägesbeskrivning på krigets 15:e dag och tre

Bagdadbör tvivlar på USA:s intåg

Döden visas inte för USA:s tv-tittare

Den amerikanska militären har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA i Bagdad

Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Foto: Reuters. Bagdad bör tvivla på USA:s intåg

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Döden visas inte för USA:s tv-tittare. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Kriget i kortet

Powell vag om FN:s roll

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

KRIGET I KORTHET

Tyckland kräver central roll för FN i Irak

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Skumpkränk med tvätt i tvättstuga

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Amerika på väg mot en seger

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

Skumpkränk med tvätt i tvättstuga

USA:s styrkor har fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad. Enligt en källa som vill vara anonym har de amerikanska styrkorna fortfarande inte lyckats ta kontroll över Bagdad.

37. Dagens Nyheter, 6-7, 4 april 2003.

mindre artiklar: **Powell vag om FN:s roll, Fler osäkra om kriget är rätt och Svenska fartyg nära krigsområdet.**

Av dessa får man veta att USA inte är berett att släppa ansvaret för Irak till FN eller någon annan efter kriget och att en överväldigande majoritet av svenska kvinnor – åtta av tio – är motståndare till kriget. Men även männens motstånd håller på att minska visar Dagens Nyheter/Temos nya mätningar.

Längst ned på uppslaget finns ytterligare en remsa **KRIGET I KORTHET** med ett dussintal nyhetsuppgifter. I dessa uppmärksammas t.ex. läsaren på att man i Newcastle protesterat mot BBC som anses vara alltför Tony Blair-vänligt, att det spelats en fotbollsmatch mellan soldater från 42:a kommandot i brittiska armén och invånare i staden Khor az Zubahir i södra Irak och att den arabiska satellit-tv-kanalen al-Jazira nu också stoppats i Irak. Tidigare hindrades den från att besöka New York-börsen.

Uppslagens två dragbilder (t.v. FOTO: Julie Jacobson/AP och t.h. FOTO: EPA/Giles Penfound), är estetiskt tilltalande men har inte mycket att göra med det. Åsne Seierstad berättar om en medelklassfamilj i Bagdad eller det Mia Holmgren redogör om Basra från sin position i Kuwait. När det uppstår glapp mellan bild och text på det här viset spelar det ingen roll hur bra produkterna är för sig. De lämnar ändå läsaren i sticket. Vart är den ensamme irakiske pojken på väg där han barfota skyndar fram vid sidan av den amerikanska biltransporten? Fick han sålt några cigaretter? Hur tar han sig hem?

På den andra bilden befinner vi oss intill en brittisk soldat i Basra som skjuter in (eller ut) i en värld beslöjad av rök och damm. ”Bagdad kan falla före Basra” står det ovanför bilden. Som betraktare av bilden undrar man: Kan en stad falla mer än den gjort här?

38. Saddam – fyra förstasidor

Fastän få visste om Saddam Hussein var död eller levande kretsade det mesta i nyhetsväg kring hans person och familj. Ju längre kriget pågick, desto mer uppmärksammas blev han. Fyra förstasidor från Expressen och Aftonbladet 2–5 april 2003 får här utgöra exempel på hur spekulationer och allehanda gissningar kunde grassera under bara några få dagar. Endast Aftonbladets **CIRKUS SADDAM** från 5 april ska kommenteras. Kriget är nu på sin 15:e dag och Saddam Hussein dök helt oväntat upp på Bagdads gator och mottog folkets hyllningar. Det kan vara **Diktatorns sista show?** som en av rubrikerna inuti tidningen antyder. Fredrik Virtanen skriver där att Iraks president skrattade hjärtligt och generat när folk närmade sig honom och ville ta på honom. När han lyfte upp ett barn i sin famn ropade de: ”Med vårt blod och våra själar ska vi befria dig!”

En talesman för Vita huset som Virtanen talat med menar att de tv-bilder som al-Jazira förmedlat om händelsen inte bekräftar Saddams Husseins status. Man finner det dessutom ointressant. Regimens dagar är ändå räknade.

38. Expressen, 2 och 4 april 2003. Aftonbladet, 4 och 5 april 2003.

Wolfgang Hansson som kommenterar Saddams framträdande i Bagdad i en artikel bredvid Virtanens skriver att händelsen kan vara ett sista desperat

ryck från en döende regim. Uppträdandet luktar teaterföreställning. ”Kanske var det Saddam, men det kan lika gärna ha varit en av hans dubbelgångare.”

Aftonbladet 6 april

På uppslag 6–7: 1 000 dog i striderna rapporterar Kim Rieseth och fotograf Harald Henden från Bagdad där blodiga strider pågår för fullt. 1 000 irakier kan ha dödats.

Från Amman på sid. 9 konstaterar Wolfgang Hansson att krigslyckan vänt till amerikanernas fördel. Men förvirringen är ändå stor. Amerikanska trupper tar sig nu utan större möda in i Bagdad. Enligt förhandsprognoserna skulle Basra falla direkt. Den verkliga striden skulle stå om Bagdad. Det förefaller bli tvärtom. Basra har inte fallit efter drygt två veckors krig.

39. Deras val: medicin – eller vatten

Som mediekonsument bombarderas vi dagligen med schablonmässiga iscensättningar. Bild och text skildrar inte verkligheten utan fungerar snarare som ridåer framför den. Faran är att ridån kommer att representera verkligheten. De fascinationer vi möter i medierna förväxlas med verkligheten. Medierna blir lika med verkligheten. Detta är givetvis den mest raffinerade formen av propaganda.

Då och då kan det sticka till, man ser igenom ridån och upptäcker verkligheten. Åtminstone tror man det. Mattias Carlssons bilder från Umm Qasr i södra Irak besitter den förmågan att ”se förbi”. Speciellt den övre bilden i iscensättningen: med den sjuka flick-

39. Aftonbladet, 10–11, 6 april 2003.

an Noor som ligger i en säng mellan sina systrar Nadar och Seined. Det är kompositionen – till vilken hör skuggorna, rumsskildringen, färgerna, kroppsställningarna, förhållandet mellan de fyra personerna och deras blickar – som gör denna bild både vacker och gripande. Men bilderna behöver också Peter Kadhammars text. Vi behöver känna till bakgrunden, förhållandet mellan bensin, oljerör, dricksvatten och trasiga vattenledningar.

Till höger om iscensättningen presenterar tidningen, som enda svensk publikation, en mindre artikel av den amerikanske veteranreportern Peter Arnett. För tillfället befinner sig Arnett i Bagdad och rapporterar för den brittiska tidningen Daily Mirror som öppet kritiserat Tony Blair för hans deltagande i kriget. Arnett blev världsberömd när han arbetade för CNN under Gulfkriget i början på 90-talet. Helt nyligen fick han sparken från amerikanska tv-bolaget NBC. Anledningen sägs vara att han antytt att USA:s krigsstrategi är misslyckad. På en bild ser vi Peter Arnett vid en Saddamstaty i Bagdad. Artikeln bygger på en intervju med en familj O’Run, Salman och Leila, som Arnett känt i nästan tio år: ”Salman och Leila säger till mig att de beundrar Saddam Hussein och inte tänker lämna Irak, vad som än händer. De säger till mig att de är beredda att offra sina barn för sin ledare. För en gudfruktig muslim är en framtid kontrollerad av kristna, icke arabisktalande härskare helt enkelt bortom all fattning.”

Aftonbladet 7 april

Mindre notiser av alla slag får nu vika för den helt dominanta rubriken **USA INTOG SADDAMS PALATS I DAG**. Med tilläggstexten: Aftonbladets Urban Hamid direkt från striderna i Bagdad.

Iscensättningen (8-9) har rubricerats med Hamids ord **”– Jag ser hur soldater flyr”** och han fortsätter i en underrubrik: ”Jag tror inte att amerikanerna kommer att vinna en lätt seger.” Wolfgang Hansson förefaller vara något säkrare när han säger: ”Ingen tvivlar längre på att Saddam-regimen faller. Frågan är bara hur lång tid det tar.” Av Olle Castelius får vi veta att Ali Hussan al-Majid, i västmedier även kallad Kemi-Ali, dödats i bombattack utanför sitt hus i Basra. Mest känd blev han för gasbombningen i den kurdiska staden Halabja 1988 som sägs ha kostat cirka 5 000 människor livet.

40. USA tog palatset

Dragbilden (25x29) täcker nästan hela högersidan. På den vänstra finns en mindre bild och en grafik med karta över centrala Bagdad. I en infälld textruta på kartan citeras kapten Chris Carter som säger: ”Jag tror ta mig fan att staden är vår.” Enligt amerikanska marinkåren bestod huvudstyrkan av 70 stridsvagnar och 60 stridsfordon.

Dragbildens text berättar om irakiska soldater på flykt vid palatset längs Tigris flodbankar. Joachim Kerpner står för texten på vänstersidan. Han förtäl-

40. Aftonbladet, 6–7, 7 april 2003.

jer att Iraks informationsminister Mohammed Saaid Kadhum al-Sahaf stått på en av stadens gator och hållit en presskonferens fem timmar efter den amerikanska inbrytningen med stridsvagnar. Enligt honom finns det inte några amerikanska trupper i staden.

Aftonbladet 8 april

Aftonbladet förefaller satsa mer än någon annan svensk tidning på Irakkriget. Visserligen rensas i dag inte förstasidan lika ren från icke-krigsnyheter som tidigare. Man avstår inte från att tala om att man är Nordens största

dagstidning, att Frölunda tog ishockeyguld och att ett nytt piller minskar godissug, men man erbjuder **"BILD-EXTRA"** och poängterar ordentligt att man lyckats ta sig in i Saddams palats. På förstasidan likväl som inuti tidningen visas bilder på de utsända journalisterna Kim Riseth och Harald Henden som följt USA:s tredje infanteridivision under hela framryckningen från gränsen vid Kuwait till Bagdad.

I Basra har Peter Kadhammar och Mattias Carlsson fått en motsvarande funktion. Även de upplever en stad som faller. På väg in mot centrum ser de dödsoffer och möter plundrare, som också tar sig in i ett Saddampalats. Det hindras dock från plundring av brittiska soldater.

41. Aftonbladet, 6-7, 6 april 2003.

41. En dusch – hos Saddam

Iscensättningen uttrycks i första hand genom de sex bilderna: en dragbild (28x22,5) i mitten, tre mindre bilder t.v. och två t.h. Dragbilden fångar omedelbart vår blick. Inte bara för att den är störst och placerats centralt i en symmetrisk komposition. Innehållet i den förankras och accentueras genom huvudrubriken.

Bortsett från dragbilden som ska vara den muntra clown, bravurbilden, är det de mindre bilderna som i serieform står för berättandet och tidsföljden. De tre staplade bilderna t.v. – som ska läsas uppifrån och ned – står för berättelsens inledning: Soldaterna kommer in på palatsområdet, fortskrider till porten, in till Saddams säng, tar en

dusch i bubbelpoolen, tar ett avkopplande bloss i salongen och avslutar med att kolla in gulddekorer och värdefulla inredningsdetaljer.

Det är svårt att tänka att samma soldater skulle betett sig på detta respektlösa sätt om det handlat om västerländska palats, ovanligt är det ju inte att även dessa skapats av diktaturer eller andra odemokratiska statsskick. I Bagdad 2003 däremot är det acceptabelt – till och med prisvärt. Journalisters skyldighet är att berätta om allt. Men händelser och iscensättningar av det här slaget skulle förmodligen aldrig ägt rum utan närvaro av inbäddade reportrar. Som redan nämnts skyddades samme diktators palats i Basra samma dag av brittiska soldater.

Expressen 8 april

Fjorton sidor inklusive förstasidan handlar om Irakkriget. På ledarsidan oroas man för framtiden: "... för att USA ska få publiken med sig i detta historiska scenframträdande i arabvärldens mitt krävs att Vita huset inser hur långt inne applåderna sitter. Misstron mot USA har förmodligen aldrig varit starkare än nu".

Fyra iscensättningar ska nämnas: **"SADDAM ÄR DÖD"** (8–9), **"VI ÄGER BAGDAD"**, **SADDAMS HOVNARR** och **STAL MJÖL – TORTERAD**. Två av dessa ska kommenteras;

42. "SADDAM ÄR DÖD"

Inte bara Saddam utan också sönerna Uday och Qusay antas döda. De dog i en våldsamt bombattack i natt. Uppgiften kommer enligt Olof Lundh från CIA-källor och förmedlades till flera amerikanska tv-kanaler.

Dragbilden (21x28) visar en sönderbombad interiör från Saddam Husseins palats i Bagdad. Sannolikt har bilden dock inte något att göra med nattens bombattack mot en av Saddams bunkrar som ligger mitt i civil bebyggelse. Vid tretiden på natten gick amerikanska bombplan till anfall med fyra eller fem bomber. Regeringskällor uppgav för NBC och Fox att man denna gång san-

42. Expressen, 8–9, 8 april 2003.

nolikt lyckats med sitt uppsåt att få slut både på Saddam Hussein och hans söner.

Lundh skriver att en arabisk tv-kanal visat bilder på attacken. Man brydde sig inte om att det fanns civil bebyggelse i närheten. Källor som NBC tillfrågat nämnde att det endast blev stora kratrar kvar.

På iscensättningens högra sida finns en didaktisk grafik som beskriver Saddams atombunker med vardagsrum, sovrum, bubbelpool, lekrum för barn, kommandocentral etc. En mycket liten karta över centrala Bagdad visar också var bunkern är belägen vid Tigris. Mest intressant är annars beskrivningen av *Bunker Buster* den typ av bomb som användes vid attacken.

Första gången bomben testades var 2001 i Afghanistan för att driva bin Ladin ur dennes gömställen. Bomben avfyras från stridsflygplan och styrs med hjälp av ett lasersikte. När den träffar en tunnelymning utlöses en mindre sprängladdning som frigör en lättflyktig, högexplosiv vätska som tränger in i bunkern och bildar gasmoln.

En andra explosion antänder gasmolnet och utlöser ännu en explosion som sänder en våldsam tryckvåg genom bunkern.

43. SADDAMS HOVNARR

Expressen framställer Iraks informationsminister Mohammed Saaid Kadhum al-Sahaf som "Saddam Husseins hov-

43. Expressen, 12–13, 8 april 2003.

narr”. Och nog förefaller han märkelig när vi ser honom i tv stå på Bagdads gator och gång på gång bedyra att Irak vinner kriget. Den 5 april, för tre dagar sedan, uttryckte han sig så här: ”Vi slaktade deras styrkor. Vi har besegrat dem. Faktum är att vi har krossat dem. Vi har tagit tillbaka flygplatsen.” Så sent som den 7 april när amerikanerna uppenbarligen finns mitt inne i Bagdads centrum: ”Det är deras sjuka hjärnor som får dem att tro detta... De har tagit bilder från inrikeshallen i flygplatsen och hävdar att det är Saddams palats.”

Aftonbladet har också en artikel om Mohammed Saaid Kadhum al-Sahaf denna dag. I den beskrivs han av Fre-

drik Virtanen som en glad prick men också en modig karl. Han lär bl.a. ha sagt till Saddams blodtörstige son Uday att han är olämplig som ledare samt stängt av hans tidningar under några veckor när han fick uppdraget som informationsminister.

Mohammed Saaid Kadhumal-Sahaf som är 63 år är utbildad i engelsk litteratur vid universitetet i Bagdad. Han var irakisk tv-chef 1968 och har haft diplomatiska uppdrag i Indien, Italien och FN. Han har även varit diplomat i Sverige på 1980-talet. Medlem av Baathpartiet är han sedan slutet av 1950-talet.

Dagarna efter 10 april ...

Dagens Nyheter 10 april

44. Dagens Nyheter, förstasidan,
10 april 2003.

Av rubriker att döma är det ett ambivalent Dagens Nyheter som presenterar gårdagens sammanbrott i Bagdad. **SADDAMS VÄLDE HAR FALLIT** står överst på förstasidan samtidigt som varnande fingrar höjs på bl.a. ledarplats: "Att Iraks armé är besegrad betyder inte att kriget är vunnet." Men också på sidan 8: **KAOSET KAN LEDA TILL FLYKTINGKATASTROF**. Någon större optimism utstrålar heller inte de båda utrikesministrarnas, Greklands Giorgios Papanreos och svenska Anna Lindh, gemensamma utspel: "**Så undviker vi nytt Irak**" på DN debatt. De menar att EU måste arbeta för en ny strategi där massförstörelsevapen kan förhindras på annat sätt än att tillgripa våld.

44. SADDAMS VÄLDE HAR FALLIT

Dragbilden (28x29) dominerar sidan. Man ser tre män som med tunga släggor och våldsamt kraft angriper huvudet på en nedriven staty i Bagdad. Av en mindre bildsammanställning t.v. om

45. Dagens Nyheter, 5, 10 april 2003.

dragbilden finns bakgrunden till händelsen. Det är den stora Saddamstatyn på Paradistorget som håller på att stympas och vandaliseras.

I texten under diptyken berättar tidningens medarbetare, Åsne Seierstad, om sina första intryck i Bagdad sedan hon kunde vandra helt fritt: "Många irakier är glada och rena glädjescener utspelades när amerikanerna hyllades som befriare --- Andra irakier är inte lika glada. De gick förbi, skakade på huvudet och sade att de inte ville bli ockuperade av amerikanerna."

45. Jubel, kaos och plundring i Bagdad

Sidan 5 har förutom bilden (33x25) två artiklar. En av Bengt Albons och en av Nils Palmgren. I den senare säger Palmgren att Saddamstatyns fall kunde skå-

das i direktsändning runt hela världen. Det började med att irakierna försökte slå sönder marmorsockeln med en slägg på Paradistorget. Ett rep som lagts runt halsen på statyn brast när man försökte fälla den. Det gick bättre när en amerikansk pansarvagn kom till assistans. Halvliggande i luften kastade irakierna skor mot den vilket är en mycket grov förolämpning. När den så föll till marken med ett dån jublade irakierna och började dansa och hoppa på den. "Kvar på marmorsockeln stod bara fötterna kvar", kommenterar Palmgren.

Som tidningsläsare upplever man onekligen viss skepsis när man läser Palmgrens berättelse och samtidigt tittar på dragbilden. Statyn revs ned på Paradistorget medan bilden (FOTO: Karim Sahib/EPA) är från Karadagatan ett stycke därifrån. Men ändå! På bilden syns endast två karlar hälsa amerikanerna välkomna genom att vinka med sina avtagna skjortor. Det finns trots allt en hel del människor på stan, som tittar på de amerikanska tanken. Hur många var närvarande på Paradistorget? Jämför Sören Sommeliuss analys i Aftonbladet 25 april, iscensättning 55 USA:s tv-show i Bagdad.

Aftonbladet 10 april

Aftonbladet den 10 april handlar om den fortsatta jakten på Saddam, hans flykttunnlar under sitt palats i födelsestaden Tikrit, om plundring och statyrivningar i Bagdad. Bilden med de två

46. Aftonbladet, 6–7, 10 april 2003.

skjortvinkande irakierna från morgonens Dagens Nyheter är också med här. Den är till och med större (37x31) och uppladdad med en huvudrubrik som lyder **"Välkomna till Bagdad!"**. En mindre rubrik bygger vidare på samma retorik: **Folkmassor jublade när USA:s soldater gick in i huvudstaden**. Och bildtexten vill inte vara sämre: "I går kantades vägarna av civila Bagdadbor som hälsade amerikanerna som befriare – nu är diktaturen slut."

46. "Här finns Saddam"

Aftonbladets Leif Kasvi har lyckats få kontakt med Saddam Husseins f.d. kanslichef Haitham Rashid Wihab som flydde från Irak för tio år sedan och nu bor i London. Wihab är helt säker på sin sak: "Saddam gömmer sig i hemsta-

den Tikrit. Det har mina kontakter berättat för mig."

På dragbilden (31x23,5) ser vi Haitam Rashid Wihab intervjuas av Leif Kasvi. Bilden t.v. är en flygbild på Saddams palats i Tikrit. Under byggnaden ska finnas ett gigantiskt system av tunnlar och bunkrar.

47. Här faller Saddam

På krigets 21:a dag rivs Saddamstatyn på Paradistorget. Urban Hamid har sett händelsen och berättar hur man först reste en stege och lade en snara om halsen på Hussein. "Det fanns mycket symbolik i den handlingen", tillägger han.

Personligen uppfattar jag hela skulpturen symbolisk och speciellt den höjda armen med öppen hand. Aristoteles beskrev handen som "redskapens red-

47. Aftonbladet, 12-13. 10 april 2003.

skap” och Quintilianus menade att händerna kunde tala. Händer symboliserar ofta makt, styrka och välsignelse. Guds hand brukar beskrivas som den gudomliga kraften, den kraft som kan beskydda, skapa rättvisa och förmedlas ned till människan. Vad skulptören av Saddamstatyn hade för intentioner eller instruktioner känner inte jag till. Det skulle emellertid inte förvåna mig om något av vad som antytts ovan stämmer. Hur som helst, det kan ligga något auktoritärt i den till synes fredliga gesten men knappast något som står för krig eller våld. I det fallet är den inte jämförbar med nazisternas eller fascisternas aggressiva och provokativa honnörer.

Dragbilden (35x31) som försetts med siffran 6 är slutet på en bildberät-

telse som börjar med bild 1. överst t.v. och försätter vertikalt ned mot bild 5. Allt verkar välarrangerat och publiken befinner sig på betryggat avstånd, som på en boxningsmatch. På dragbilden ser vi att Saddam fått ett hål i huvudet men ännu är inte detta separerat från kroppen. På bild 1 har amerikanska soldater ställt upp en stege och man har försett Saddam med stjärnbaneret. Svenska Dagbladet berättar i en liknande bildserie (sid. 6) samma dag att soldater ställde en pansarvagn utrustad med en stor vinsch till förfogande. Normalt används vinschar av detta slag till att dra upp fordon ur gropar och diken. Här kom den utmärkt till pass. Det som är ovanligt med händelsen är att en kvinna medverkar och spelar en framträdande roll.

Expressen 10 april

På sidan 12 analyserar den brittiske krigshistorikern John Keegan Saddam Husseins insats. Enligt Keegan gjorde Saddam allt fel. Han var en usel militärstrateg. Hans krigsplan måste ses som en av de sämsta som satts i verket. Vad som är sant, konstaterar Keegan, är ”att det knappast förekommit något avbrott alls i koalitionen obehindrade framryckning”.

Annars handlar tidningen i huvudsak om den störtade Saddamstatyn på Paradistorget. Nio bilder beskriver händelsen och till detta kommer en bildserie rubricerad **HISTORIEN GÅR IGEN** (8–9) som beskriver andra tyranner som krossats; bl. a. i samband med Ungernupproret 1956, Berlinmurens fall 1889, Nicolae Ceausescus avrättning samma år.

48. SLUTET

Iscensättningen på förstasidan som strängt taget bara består av dragbild (25x22,5) och ordet **SLUTET** kan i den här studien ses som en fortsättning på den bildberättelse Aftonbladet publicerar samma dag (iscensättning 47, sid 76). Efter det att huvudet separerats från kroppen dras det runt på stan. Under bilden står: ”**SADDAMS HUVUD RULLAR** genom gatorna i Bagdad. Jublande folkmassor firade – och hånade symbolen för 35 års förtryck.”

48. Expressen, förstasidan, 10 april 2003.

Aftonbladet 12 april

Peter Kadhammar berättade redan i gårdagens tidning om sin bilresa från Kuwait till Bagdad tillsammans med Mattias Carlsson. I den rapporten påminde han också om det som han och miljontals tittare sett på tv, hur Saddamstatyn störtats och skändats. Vid framkomsten till Bagdad får han en tankeställare: Var finns de jublande befriade folkmassorna? Gatorna är märkligt tomma.

I dagens tidning ser Kadhammar och Carlsson hur Bagdad plundras. En uppgiven möbelhandlare, Alnaggar

Wisam, har helt gett upp. Han bara sitter i en soffa och ser på medan plundrare tar vad de vill ha ur hans fina butik. På en bild ser vi vad som verkar vara en helt vanlig kvinna med god ekonomi bära på något hon tagit i Alnaggars affär. På frågan från Kadhammar varför hon gör så, svarar hon att hon förstår att ägaren är ledsen, ”Men alla gör så här”.

49. Bush spelar högt i kriget

Dragbilden (44x25) består av 52 bilder på korten i en kortlek. Korten föreställer Iraks mest jagade och efterspanade män och någon enstaka kvinna. Sad-

dam är spader ess. Hans två söner, Uday och Qusay, är ruter respektive klöver ess. Izzat Ibrahim al-Dour, vice ordförande i Saddams krigsråd, är klöver kung osv. Något förvånande är att Tariq Aziz, regimens vice premiärminister, bara är spader åtta. Den märklige och numera välkände informationsministern Mohammed Saaid Kadhum al-Sahhaf har inte fått någon plats alls i kortleken.

Som framgår av en underrubrik är det USA som producerat korten. Tanken är att den ska delas ut till koalitions soldater så att de vet vilka i den irakiska regimen som är ”most wanted”.

49. Aftonbladet, 10–12, 12 april 2003.

Svenska dagbladet 12 april

Svenska Dagbladet informerar också sina läsare om den nya kortleken i jakten på Saddamregimen. På sidan 8 finns en bild på den amerikanske generalen Vincent Brooks som visar upp klöver ess, Saddams son Qusay. Vidare finns det artiklar om den anarki som råder i Bagdad och att nästa steg i kri-

50. Svenska Dagbladet, förstasidan, 12 april 2003.

get är en attack mot Tikrit. En notis förtäljer också att "Bödeln från Bagdad", Saddams halvbror Bazran al-Tikriti, dödats i ett amerikanskt bombanfall väster om Bagdad. Författaren Christer Sturmark skriver en artikel under *Brännpunkt* som rubricerats **USA slåss mot det onda**. Hans huvudtes är att George W Bush känner sig utvald av Gud och ser det som sin stora funktion att kämpa mot ondskan i världen. Sturmark säger bl.a: "Den kristna fundamentalismen är dessvärre på frammarsch igen i USA. Längre fram påpekar han konsekvenserna av denna utveckling: "Den kristna fundamentalismen i USA har länge präglat landets inrikespolitik. Nu börjar vi se allt tydligare tecken på att utrikespolitiken styrs av dessa krafter..."

50. Oskyldiga i skottlinjen

Dragbilden (19x15) är omöjlig att förbigå. Man möter sorgen visuellt, i ansiktsuttryck och kroppsspråk, men samtidigt ljudmässigt i via de förtvivalde skriken och snyftningarna. Bildtexten ger bakgrunden: "14-årige Imad Mohammed, hans pappa och ytterligare en släkting sköts enligt uppgift ihjäl av amerikanska marinkårssoldater i Bagdad när de passerade en byggnad kontrollerad av soldaterna. När släktingar bogserade hem bilen med de tre liken, fick familjen veta vad som hänt." Bilden av helt otröstliga och oskyldiga offer för tankarna till Picassos målning *Guernica* från 1937.

Aftonbladet 14 april

Kriget är inte helt slut. Saddams födelsestad Tikrit har ännu inte givit upp. Spader 5 i kortleken – Saddams halvbror Watban Ibrahim Hasan al-Tikriti – har tillfångatagits när han var på väg till Syrien. Arabvärldens ledande tv-kanal al-Jazira har i programmet *Bakom händelserna* tagit upp de konspirationsteorier som florerar i arabvärlden efter Bagdads fall. Är det förräderi? Blev ledande mutade? Har Saddam lurat oss? al-Jazira som ställt frågorna kommenterar dem på följande sätt: ”Natten då Bagdad föll fanns det endast två amerikanska tanks vid Al Sanaks bro över Tigris och helt plötsligt strömmade de amerikanska

soldaterna, många utan skyddshjälm, in på Bagdads gator.”

Det som i dagens Aftonblad når den stora publiken är Peter Kadhammar och Mattias Carlsson som rapporterar från Saddams dödsrum.

51. Saddams dödsrum

Iscensättning 51 introduceras på förstasidan med rubriken **SADDAMS DÖDSKAMMARE** och en dragbild som föreställer avrättningsrummet i Abu Ghraib-fängelset. T.h. informeras läsaren med texten: ”Aftonbladet inne i Bagdads skräckfängelse.”

Dragbilden (45x30) till iscensättningen **Saddams dödsrum** avbildar samma avrättningskammare men med den skillnaden att vi här ser hela rummet med dubbla falluckor och nedhäng-

51. Aftonbladet, 6–7, 14 april 2003.

ande hängsnaror. Mellan falluckorna finns ett fyrkantigt podium med två spakar med vilka bödeln kunde verkställa avrättningarna. Texten under bilder lyder: **SLUTET**. Här mötte hundratal av Saddam Husseins fiender sitt öde. Så sent som i oktober förra året avrättades 23 regimkritiker här i Abu Ghraib-fängelsets avrättningskammare. Bödelns rep hänger fortfarande kvar över schavottens öppna falluckor.” Samtidigt som Mattias Carlssons bild skildrar ett rum besudlat av historiens våld och grymhet fascinerar vi av ett katedralliknande motljus.

Expressen 16 april

På ledarsidan framträder tidningens mellanösterreporter Anna Dahlberg. Rubriken är **Vägen till Damaskus** och ämnet är Syriens roll efter Bagdads fall och landets president Bashar Assad. För vissa har krigets snöpliga slut resulterat i ett nytt tänkande. För andra svider förlusterna som salt i såren, säger hon. Hon menar att de amerikanska soldater inte endast trampat på Bagdads gator utan även på den arabiska självkänslan: ”... för dessa besvikna själar framstår nu Syriens unge president Bashar Assad som den självklare hjälten. Han är den ende arabledare som öppet har vågat trotsa USA i kriget. I ett hav av ynkrygar ställer han sig upp och konfronterar världens supermakt.”

52. BAGDAD – BOB TOG SITT LIV

Iscensättningen är tudelad, vilket kan bero på att nyhetsflödet från Mellanöstern håller på att ebba ut. Det som motiverar oss att tala om en iscensättning och inte två är huvudrubriken som går över hela uppslaget. Huvudnyheten på vänstersidan handlar om den irakiske informationsministern Mohammed Saaïd Kadhūm al-Sahaf – här kallad *Bagdad-Bob* – som nu påstås ha hängt sig i en av Bagdads förorter. Uppgifterna kommer enligt Expressens korrespondent Kassem Hamadé från den iranska tidningen al-Weefak som citerat vittnen som nyligen varit i Irak.

Kassem Hamadé berättar om en leende Bagdad-Bob som på sin sista presskonferens stod framför hotell Palestine, iklädd i sin välkända svarta basker och med silverfärgad pistol i hölstret. ”Allt är under kontroll”, förklarade han. ”Åsnefölen och blodiglarna (britter och amerikaner), har börjat ta livet av sig vid Bagdads portar. Våra styrkor attackerar dem utan nåd.” Efter att ha kallat FN för ”ett horhus” hoppar han med sina livvakter in i sin bil och försvinner för gott. Sedan dess har miljoner tv-tittare saknat honom i rutan.

På högersidan finns en karta över Syrien kompletterad med faktarutor. Av kartan kan vi bl.a. avläsa var det finns olja, kemiska fabriker, missilbaser och misstänkta nervgasfabriker. Och av faktarutorna får vi information om landets historiska utveckling, statsskick, yt- och befolkningsstorlek. Av 17, 2 miljoner syrier är 89 procent muslimer och 10 procent kristna.

52. Expressen, 12–13, 16 april 2003.

I en text under beskrivs Syrien som en hårdför militärdiktatur och tänkbart mål för USA. Orsaken sammanfattas i fem punkter: *Gömmer kemvapen, Hyser terrorgrupper, Skyddar Saddam, Gömmer irakiska vapen* och *Skickade trupper* (syrisk frivilliga till Irakkriget).

Längre ned på samma sida skriver Christian Holmén under rubriken **... och nu kan diktatorn i Syrien stå på tur.** Vid sidan av en liten bild på Syriens president Bashar Assad finns en ingress till Holmén's artikel: "Först Bagdad. Nu... Damaskus? Timme för timme ökar USA och Storbritannien trycket på Syrien. – Syrien är en terroriststat, säger Vita husets talesman Ari Fleischer."

Och så allra längst ned den numera sedvanliga notisen i tidningen: **Läs, lyssna och titta – kritiskt.**

Aftonbladet 19 april

På påskafton, tio dagar efter att USA intagit Bagdad, möter oss nyheten att Saddam Hussein lever. Tydligt klarade han sig undan den enorma bombattack USA satte in mot den restaurang och bunker han och hans söner Uday och Qusay befann sig i den 7 april (Iscen-sättning 42, sid 71) **Saddam är död.** Uppgifterna kommer från den arabiska tv-kanalen Abu Dhabi. På bilderna som påstås vara tagna 9 april står Saddam med höjd arm och vinkar till jublande folkmassor på en gata i Bagdad. Ett av hans budskap är: "Angripare blir alltid besegrade!"

53. Aftonbladet, löpsedel, 19 april 2003.

Aftonbladet använder både löpsedel, förstasida och uppslag 6–7 för att berätta om den stora nyheten.

53. SADDAM ÖVERLEVDE BOMBERNA

Löpsedelns huvudrubrik **SADDAM ÖVERLEVDE BOMBERNA** inleds med orden: Bildbeviset från arabisk tv: Det kan tolkas mer som en reservation än en nödvändig källhänvisning. På bilden som brutits in i rubrikens text ser vi

den irakiske diktatorn höja armen och vinka med samma stela gest som fanns på den nedrivna statyn vid Paradistorget. Löpsedelns bild återfinns som dragbild i iscensättningen på uppslag 6–7 men är inte lika hårt beskuren. Man ser mer av den omgivande miljön. Innehållet i huvudrubriken är i stort sett samma: **Nya tv-bilder; Saddam lever.** Vid sidan av bilden rapporterar Fredrik Virtanen från New York att USA tonar ned betydelsen av nyheten. Underrättelsekällor ställer sig skeptiska. En av de säkerhetspolitiska experterna, Kenneth Pollack, är emellertid av annan åsikt: ”Så länge Saddam Hussein finns kvar kommer inte USA att vara klara med kriget.”

Aftonbladet 25 april

På kultursidan lovordar Gunnar Andersson Hama Dostans roman *En plats i Paradiset*. Att boktiteln inte söker täcka allt om innehållet förstår man redan när man tar del av rubrik och ingress: **Han flydde från Saddams helvete ...till en mardröm i Sverige.**

Den stora nyheten denna dag är att Iraks förre utrikesminister Tareq Aziz överlämnat sig till amerikanska specialtrupper i Bagdad. Under *Debatt* på sidorna 30–31 tar författaren till *Mediernas krig i forna Jugoslavien*, Sören Sommelius, upp nyhetsrapporteringen kring händelserna på Paradistorget när Saddamstatyn revs ned.

54. Aftonbladet, 6-7, 25 april 2003.

54. Aziz gav upp – i Bagdad

Dragbilden (31x26) visar en närbild på Tareq Aziz. Av Johan Edgars text t.h. **Tolv redan ute ur leken** framgår att Aziz uppfattas som den hittills största fångsten av de utpekade Saddamanhängarna i kortleken. I en liten bild t.v. om dragbilden syns en jublande George W Bush som sätter tummen i luften efter att fått veta att Aziz överlämnat sig självmant. I samma spalt berättar Magnus Sundholm från Los Angeles om Aziz sista framträdande 19 mars. Aziz stod inför kameror i Bagdad och lovade att han hellre skulle dö i strid än gå i exil eller låta sig tas tillfånga. Triumferande visade han upp sitt handeldvapen och tillade: ”Jag bär min pistol för att visa att jag kommer att kämpa

mot angriparna.” Sundholms avslutande kommentar lyder: ”I går höll Iraks förre utrikesminister Tareq Aziz bara upp vit flagg.”

55. USA:s tv-show i Bagdad

Iscensättningen **USA:s tv-show i Bagdad** på sid. 30–31 i Aftonbladet 25 april är ingen nyhet i vanlig mening. Det är en metanyhet, dvs. en nyhet om en nyhet. Av den anledningen placeras den heller inte på nyhetssidor utan på debattplats.

Dragbilden (23,5x18,5) föreställer Paradistorget i Bagdad 9 april 2003. Med en röd ring har redaktionen utmärkt positionen för Saddamstatyn och med tre röda pilar har man markerat strategiska platser för poserande amerikanska stridsvagnar. T.v. om drag-

55. Aftonbladet, 30–31, 25 april 2003.

bilden finns två bilder som skildrar olika situationer i samband med statyrivningen. Längst ned har iscensättningen också kompletterats med några historiskt välkända exempel på bildmanipulering. Iscensättningens huvudfråga föreligger emellertid i dragbilden och den som tagit fram och uppmärksammat den är Sören Sommelius, författaren bakom artikeln.

Vad hände egentligen på Paradistorget? Jublade massorna över Saddam Husseins fall? Eller var det bara några inhyrda irakier, världspresen och amerikanska soldater? Frågorna ställs av redaktionen och besvaras av Sommelius som menar att det ligger nära till hands att tala om "reality-tv", dvs. iscensatt händelse framför tv-kamerorna där få ifrågasatte vad de såg.

Sommelius hävdar att torget var avspärrat av amerikanska stridsvagnar. Det framgår av bilder tagna från det närliggande journalisthotellet Palestine. Några bilder från Reuters, som IFC (Information Clearing House) lagt ut på nätet, ger överblick. Torget saknar i stort sett folk. IFC beräknar antalet till 200 personer. Huvudparten består av amerikanska marinkårssoldater, journalister och tv-fotografer. Endast ett mindre antal är irakier.

Sommelius tvivlar också på att irakerna kommit till platsen spontant, med tanke på att det ännu fanns krypskyttar och attentatsmän i omgivningarna. Betydligt troligare är "att det hela var ett stycke kvalificerad medieteater iscensatt av amerikansk militär – och världen lät sig bedragas".

Expressen 29 april

56. "Han flyr till Sydamerika"

Dragbilden (26x27) skildrar en grillfest. Innehållet består av två handlingar som utspelas i två djupplan: förgrund och mellangrund. I förgrunden är huvudpersonerna Saddam Hussein och hans hustru Sajida. De sitter framför en grill. Saddam har ett grillspett i varje hand. Det ena är hans eget. Det andra är förmodligen Sajidas. Intensivt granskar hon en köttbit som hon tänker föra till munnen. T.h. om Sajida sitter en liten flicka, ett barnbarn (!?).

I mellangrunden utspelas den andra handlingen. Vi kan här räkna till åtta

personer som är livligt indragna i samtal. Av bildtexten får vi veta att tre av dem är Saddams och Sajidas döttrar Raghad, Rana och Hala. T.v. finns ytterligare en vuxen kvinna. Alla förefaller glada och uppspelta. Det är familjefest vid grillen i trädgården. Förmodligen i något av presidentpalatsen. I bakgrunden gnistrar solljuset i bladverken som på en gammal impressionistmålning.

Dottern Hala i gul klänning är den länk som binder samman de två handlingarna i förgrund och mellangrund. Hon deltar för tillfället inte i samtalen i mellangrunden utan vänder sig till föräldrarna. Hon gör det med ett varmt och välvilligt leende. Kanske kommenterar hon det som finns på grillspetten.

Två mindre detaljer i bilden kan intressera en närgången betraktare. En

56. Expressen, 8-9, 29 april 2003.

är den vita katten som flickan längst upp t.h. har på sin rosa tröja: ett tecken för oskuld och leklystnad som onekligen står i kontrast till det pistolhölster som skymtar vid Saddams högra höft. Ytterligare en nästan omärklig detalj är det lilla barnansiktet som sticker fram bakom Saddam i höjd med hans ögon. Barnet tittar naturligtvis nyfiket på fotografen men spionerar säkert också på vad morfar och mormor talar om.

Var Expressen fått tag på bilden säger man inte. Rubriken **"Han flyr till Sydamerika"** är hämtad från den intervju som Magnus Alselid gjort med Saddam Husseins före detta kanslichef Haitham Rashid Wihaiib och redovisar intill: "Saddams destination är Sydamerika" påstår Wihaiib. Han styrker sitt

påstående med sin erfarenhet som kanslichef. När han arbetade tillsammans med Saddam på 80-talet intresserade sig diktatorn för litteratur som handlade om hur vissa nazister lyckades fly till Sydamerika efter andra världskriget. Tidningen följer upp misstanken med små bilder på DDR-ledaren Erich Honecker, Gestapochefen Heinrich Müller och SS-officern Adolf Eichmann.

Längst till höger på uppslaget dyker den dödförklarade Bagdad-Bob upp igen. Ingen har sett honom sedan han rädd och förvirrad stack i väg 9 april. Det har dock inte kunnat bekräftas att han begått självmord eller överlämnat sig till amerikanerna, säger tidningens utsände Gunnar Johansson från Bagdad.

PS

17 maj

57. "Jessica Lynchs fritagning var fejkad"

Den 2 april fick hela mediavärlden veta att den svårt skadade amerikanska soldaten Jessica Lynch fritagits från sin fångenskap på Saddam-sjukhuset i Nasiriyah. Se iscensättningarna 34 (Expressen) och 35 (Aftonbladet). Den lyckosamma operationen gick under beteckningen "Räddning menige Lynch" och genomfördes av elitsoldater från bl.a. amerikanska marinkåren och flygvapnet. Den väckte en enorm uppståndelse i hela USA och gjorde Jessica Lynch till en ny krigsikon. Bara några dagar efter händelsen kunde hushållen införskaffa kylskåpsmagneter med texten: "America loves Jessica Lynch".

Nu påstår Dagens Nyheters korrespondent Georg Cederskog att hela händelsen var en påhittad vältajmad pr-bluff, iscensatt av mediestrateger inom Pentagon. De våldsamma strider som föregick fritagandet var arrangerade. Det fanns ingen fiendlig eldgivning. USA-soldaterna sköt lös ammunition i mörkret och skrek; "Go, go, go!" samtidigt som händelsen videofilmades med

57. Dagens Nyheter, 12, 17 maj 2003.

mörkerutrustning. Det har också framkommit att Jessica Lynch inte var skottskadad eller knivhuggen som tidigare uppgetts. Amerikanska tv-kanaler har visat filmen i repris på repris och tidningarna har fyllts av dramatiska och lyriska iscensättningar. Svenska medier återgav detta 3 april.

Den 18 maj sände brittiska BBC en dokumentär som beskriver den officiella versionen och avslöjar händelsen som förfalskad. Cederskog nämner att Pentagon vägrar kommentera de nya uppgifterna. Man vill heller inte visa den

oredigerade videoupptagningen. På BBC:s förfrågan om Lynchs egen uppfattning svarar man: ”Hon har tappat minnet. Hon minns ingenting av fångenskapen eller fritagandet.”

Enligt hennes läkare vid Walter Reed Army Medical Center i Washington kommer hon sannolikt aldrig att få minnet tillbaka.

Bilden under rubriken är en videobild där man ser Jessica Lynch efter fritagandet på en presskonferens i Qatar den 2 april.

Den öppna och dolda propagandan

Återkommen från Bagdad tilldelades Åsne Seierstad Norges Stora journalistpris för sina rapporter från Irakkriget. Juryn motiverade sitt beslut med att "Seierstad representerar en journalistisk genre som alltid bör odlas och värnas mer än någon annan; Den journalistik som tar sikte på att vara där det händer, som är försiktig med anklagelser och återhållsam med slutsatser men som lägger större vikt vid att förmedla det man ser än det man som journalist kan känna eller tänka".

I nämndens motivering till pristagare underförstås tre ting. 1) att det är viktigt med en journalistik som rapporterar direkt från händelser 2) att en sådan journalistik ska vara återhållsam med slutsatser (prioritera "se" framför att "tänka" och "känna") och 3) att den som genre bör försvaras och uppmuntras.

Omsatt i min terminologi betyder det att det är dramatiska iscensättningar som bör uppmuntras. Det är dessa som söker förmedla nyheten direkt, helst på ett sådant sätt att mottagaren själv upplever sig delta. De episka och didaktiska skiljer sig härifrån på så sätt att de bygger på källor utifrån och lägger vikt vid att förklara orsak och verkan.

Inbäddad diskurs och "ren" journalistik

Bakom den dramatiska journalistiken finns en vision om "ren" rapportering. Världen kan förmedlas diskursfri, dvs. fri från åsikter och tillrättalägganden. Journalisten överbringrar sina iakttagelser, helst utan att synas.

Bakom de episka och didaktiska iscensättningarna finns en annan dröm. Att kunskap om världen kan förstås via indirekt förmedling: journalisten stiger fram och tar ansvar för sin subjektiva berättelse eller objektiva redogörelse.

Som redan nämnts, Irakkriget är ett diskursområde. Tid och omfång kan diskuteras och anpassas för olika bruk. Irakkriget kan vara något som pågick i tre veckor i mars-april 2003, eller något som startade redan med Gulfkriget 1991 och som ännu inte har avslutats. Frånsett hur vi ringar in händelsen är det ett faktum att den har existerat oavsett vad vi tycker och tänker om den. Inom detta diskursområde finns det emellertid åtskilliga diskurser. De två mest dominanta står kanske Bush- och Saddamadministrationen själva för.

Hur förhåller det sig då med journalistiken? Finns det ingen nyhetsjournalistik helt fri från diskurser? Nej förmodligen inte. Inget öga eller öra är ”oskyldigt”. Ingen journalist kan stå fri i förhållande till sitt uppdrag, sin miljö eller egna erfarenheter. Närmast en diskursfri position befinner sig den journalist som förmedlar direkt, som undviker anklagelser och är återhållsam vad gäller slutsatser. Men så uppstår nästa problem. Ingen ”ren” rapport kan undgå hemmaredaktionens värderingar eller iscensättarnas hantering. En iscensättning betyder alltid att nyheten måste placeras i en kontext och en kontext innebär alltid att det ursprungliga innehållet utsätts för betydelseförskjutningar. Ofta handlar det om flera betydelseförskjutningar föranledda av flera faktorer, vilka inte är så enkla att reda ut.

Kännetecknande för iscensättningen är att den sällan uppträder separat och öppet som i ett partiprogram utan är inbäddad i andra uttalanden. Iscensättningen, som alltid är sammansatt (bild, text, tal, musik etc.), har vi nämnt som speciellt komplicerad men även enskilda artiklar eller uttalanden består också ofta av två eller flera diskurser. Ett tal kan göras med flera tungor. Det har om Bushs tv-tal till nationen sagts att han inte bara ger uttryck för den republikanska politiken utan även tillmötesgår vissa amerikanska oljeintressen. Något liknande kan sägas om den rektor som på skolans anslagstavla sätter upp etiska förhållningsregler som starkt påminner om rådande normer i en förening, församling, etc. som han/hon är medlem i.

Nyhetens beroende av kontexter

Den ”rena” nyheten har två fiender. Den ena är de inbäddade diskurserna som påverkar den inifrån och den andra är kontexterna som påverkar den utifrån. Uttryckt på annat sätt: Den ”rena” nyheten finns inte. Den finns bara som ett eftersträvarsvårt mål. Nog sagt om diskurser men något mer bör sägas om kontexter. Framför allt av det skälet att de inte uppträder på samma sätt i papperstidningen som i tv.

I papperstidningen är tre kontexter viktiga. Den primära handlar om hur alla delar (dragbild, rubriker, ingresser, bildtexter, brödtexter och mindre bilder) är sammanställda till en helhet. Alla delar som ingår i helheten är beroende av varandra, förskjuter ömsesidigt betydelserna och skapar en ny helhetsbetydelse, en sammansatt utsaga. Som vi talar om ett filmspråk – sammansatt av bilder, tal, musik etc. – kan vi tala om ett iscensättningspråk.

En andra kontext är iscensättningens förhållande till sin omgivning. Relation till löpsedel, förstasida eller andra sammanställningar som belyser nyhetstemat.

En tredje kontext är iscensättningens förhållande till artiklar på kultur- och ledarsidor som berör samma område.

Det är den principen som varit ledande i undersökningen. Iscensättningarna är de centrala undersökningsobjekten men i de fall jag funnit det motiverat att anknyta till annat material i tidningen har jag gjort det. Anknytningarna har också den funktionen att stödja kontinuitet i hela studien.

De medier som analyseras i denna rapport är främst kvällspress (Aftonbladet och Expressen) och rikstäckande morgonpress (Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet) samt även en viss analys av tv.

Den uppenbart lögnaktiga propagandan

Mina tre propagandakategorier från *Terrorkriget i kvällspressen* (2002) finns ännu ingen anledning att korrigeras. Rubrikerna löd: (1) *den uppenbart lögnaktiga*, som genom osanningar söker fördelar; Det positiva med den kategorin är tydligheten som gör att den kan avslöjas, motsägas och eventuellt bekämpas; (2) *den ur något perspektiv sanna*, som ur andra perspektiv inte behöver vara sann och (3) *den dolda* som verkar som ett slags inneboende ideologi, inte bara i olika utsagor utan också i attityder, beteenden och handlingar.

Uppenbart lögnaktig propaganda brukar inte avslöjas förrän ett krig är över och tillhör förfluten tid. Irakkriget innehöll dock en hel del påståenden som kunde genomskådas medan striderna pågick. t.ex. uppgavs den irakiska hamnstaden Umm-Qasr vara intagen vid nio tillfällen och minst lika många gånger förklarades Saddam Hussein död. Eftersom Umm-Qasr intogs bara en gång måste åtta av dessa påståenden vara lögn, och i fallet Saddam kan det i skrivande stund gälla samtliga.

Uppenbara lögn sprids vid uppenbara tillfällen av Iraks informationsminister Mohammad Saaid Kadhum al-Sahaf, Bagdad-Bob kallad i svenska medier. När hela världen i direkt-tv kunde se de amerikanska stridsvagnarna rulla in i Bagdads centrum, stod han någon kilometer från händelsen och förnekade dess existens. Efter två veckor tog inte någon honom på allvar. Frodigheten i de drastiska utspelen skulle ändå göra honom till en medieprofil och världskändis.

I bästa fall skulle man kunna beteckna Bagdad-Bobs tragikomiska osanningar som nödlögner. Bushadministrationens påståenden om att Irak ägde massförstörelsevapen kan däremot inte kallas nödlögn eftersom de var huvudskäl till att anfalla landet innan FN:s vapeninspektörer getts tillräcklig tid för sitt arbete. Skulle man nu inte hitta några bevis för förbjudna vapen i Irak framstår uppgifterna som mycket besvärande för USA och dess allierade.

Nytt för krigsrapporteringen från Irak är både Aftonbladets och Expressens kortfattade information om vad dagligen sagts i arabiska medier. I Aftonbladet är det Nael Touqan som redigerat informationen och i Expressen Kassem Hamadé. Även om informationen varit summarisk har den varit välgörande som motvikt till den brittisk-amerikanska dominansen. Öppenhet och polära uppfattningar behöver visserligen inte betyda saklighet. Propaganda och motpropaganda kan vara tecken på att två eller flera ljuger och att ingen talar sanning. Frånsett detta

faktum kräver vår yttrandefrihet att alla åsikter får uttryckas.

Expressen har lanserat en återkommande varningsetikett med rubriken *Läs, lyssna och titta – kritiskt* med text som bl.a. betonar att tidningens medarbetare rapporterar utan förhandsgranskning och söker ge en så objektiv och ärlig skildring som möjligt. Men man påpekar också att alla parter i konflikten försöker påverka medierna. Läsaren uppmanas därför vara varsam med all information och medveten om att propagandakriget pågår.

Varningsord innebär alltid att ansvar överflyttas. I det här fallet från producent till konsument. Det är läsaren som ska se upp och vara uppmärksam på att propagandakriget pågår. För tidningen blir det berättigat, mer nu än tidigare, att oavsett egen granskning förmedla vad andra medier redan sagt. Frågan om yttrandefrihet blir paradoxal. Samtidigt som den bidrager till att alla åsikter i en konflikt kommer fram stimulerar den ryktesspridning, vilket i sin tur stimulerar till spekulativa och även lögnaktiga sammanställningar.

Två iscensättningar som för mig skapat frågor men inga svar finns i Expressen 3 mars 03: Förstasidan: **Bush på väg mot PSYKISK KOLLAPS** (32) och uppslaget **Ensam med sin ångest** (33). Uppgifterna om presidentens sjukdom kommer enligt Olof Lundh från USA Today där några av Bushs vänner uttalat sig om hans hälsotillstånd och gudstro. Frånsett dessa inslag har jag inte funnit någon information

om Bushs hälsotillstånd. Men mer intressant än så: Varför förs dessa uppgifter fram? Och vem tjänar på dem mitt under det korta kriget?

Om uppgifterna är sanna borde de lätt kunna döljas. Eller är det möjligen en lögn?

Lögn eller sanning handlade det om i Gulfkriget 1991 när dåvarande Saddamregimen beskyldes för att tortera, droga och använda de FN-allierade krigsfångarna som mänskliga sköldar. Antingen gjorde man det eller så gjorde man inte det. Jag uppmärksammade frågan i min rapport *Krigsutbrottet och de svenska massmediebilderna* till SPF, eftersom dessa påståenden ännu ett år efter det att de skulle ha ägt rum saknade belägg. Såvitt jag vet har heller ingen framlagt några bevis på dessa övergrepp under de tolv år som förflutit sedan Gulfkriget avslutades.

Under Irakkriget 2003 upprepas historien. I Expressen 28 mars (iscensättning 29 **Avrättade I** och 30 **Avrättade II**) skriver Magnus Alselind från London om de två döda brittiska soldaterna, Luke Allsopp och Simon Cullingworth, som dagen innan visats upp i den arabiska tv-kanalen al-Jazira. Enligt Tony Blair har de avrättats i strid med krigets lagar: ”Om någon behövde ytterligare bevis på demoraliseringen av Saddams regim, så är den här grymheten ett sådant.”

Hur soldaterna dödats vet vi inte. Bilderna i sig bevisar ingenting.

Delvis sann propaganda

Till ovanstående kategori hör inte lögnerna utan tolkningarna som i sämsta fall kan överdrivas så långt att de uppfattas som halvsanningar. Inom reklam t.ex. framhålls det mest fördelaktiga hos en viss vara men vi vill inte acceptera om annonsen ljuger och tillför varan egenskaper som den saknar.

Viss sanning kännetecknar det förespråkande för Irakkriget som jag studerat i svenska medier. Men som jag tidigare nämnt har det funnits olika och motsatta åsikter och som alltid i samband med krig en stark pacifistisk diskurs med rötter i olika fredsrörelser.

Den ur mediesynpunkt mest intressanta motsättningen har i Aftonbladet och Expressen utspelats mellan ledarsidorna med assistans av kultursidorna. Den kulminerade när det stod klart att Bagdad gav upp den 9 april och att USA och dess allierade Storbritannien skulle vinna en förhållandevis bekväm seger. I Aftonbladet skrev signaturen HK (som jag utgår från är tidningens politiska chefredaktör Helle Klein): ”Det stora hot mot världsfreden som Irak påstått vara har hittills visat sig vara en skrivbordsprodukt hos hökarna i Washington snarare än något med verkligheten överensstämmande”. Längre ned i artikeln heter det: ”Finns det massförstörelsevapen – varför har Irakregimen inte använt dessa i så fall? Det dunkla syftet med kriget visar sig än mer dunkelt.”

Två dagar senare (11/4) svarar Expressen. Under en ledare **Kung av Europa** som syftar på Tony Blair finns en liten polemisk notis rubricerad **Vänsterns tystnad**. ”Dagen efter Saddams fall skriver Aftonbladets ledare inte ett ord som välkomnar terrorregimens fall. Samma tystnad råder på Aftonbladets kultursida, liksom på Dagens Nyheters kultursida. Sällan har vänstern varit så naken i sitt självupptagna nej.”

Sidan 4 uppläts denna dag till MUF-ordföranden Christoffer Fjellner med rubriken **Säg förlåt, America!** Ingressen inleds: ”Tack vare Bush och Blair håller Irak på att befrias. Men hade vänstern fått bestämma hade Saddam Hussein fått behålla makten...” Och Fjellner avslutar: ”Nu befrias Irak och vi har en skyldighet att ställa vänstern mot väggen en gång för alla. De borde för första gången krypa till korset och säga det ord som är allra svårast: förlåt! Ett förlåt riktat till det fria irakiska folket.”

Den 14 april under rubriken **Jublande bombhögern har mycket att förklara** går Helle Klein i Aftonbladet till angrepp på vad hon kallar ”borgerliga ledarskribenter”. Till de mest högröstade i hyllningskören som stöder USA:s krig hör Svenska Dagbladets Maria Abrahamsson och Expressens PM Nilsson. Abrahamsson lär i radios *Godmorgon, Världen* ha sagt att hon är ”sååååå tacksam” för USA:s krig och PM Nilsson utropar ”Ahlmark fick rätt!” i sin söndagskolumn. Avslutningsvis konstaterar Helle Klein efter att ha lovordat antikrigsrörelsen: ”I Aftonbladet skriver några av denna

nya rörelses främsta uttolkare, exempelvis Arundhati Roy och Naomi Klein. I Expressen skriver Henry Kissinger och Condoleezza Rice.”

Så tydliga och motsatta diskurser på ledar- och kultursidorna har knappast funnits sedan Vietnamkriget på 1960- och 70-talet.

Dold propaganda

Inte heller ser jag något problem med att bilderna kommer från ”inbäddade” journalister. De flesta av dem är erfarna nog att hantera inbäddningens förutsättningar och begränsningar.

Göran Rosenberg (Journalisten 11/03)

Dold propaganda är den mest problematiska. Den finns av två slag. Den som är dold för mottagaren men medveten hos sändaren och den som är dold för både sändare och mottagare. Göran Rosenberg säger sig (citatet ovan) ha förtroende för inbäddade journalister: ”De flesta av dem är erfarna nog att hantera inbäddningens förutsättningar och begränsningar”. Men för dem som saknar denna erfarenhet, och här kan man inte vara säker på att det bara gäller ett fåtal, sker kunskapsförmedlingen delvis dold. Man har inte insett kontextens betydelse för diskursen.

Kännetecknande för dold propaganda är att den inte visar eller redovisar sina verkliga intentioner. Att krigförande land använder sig av inbäddad journalistik kan vara en form av dold propagandaföring, men redovisar formen

öppet för alla inblandade parter behöver den inte vara det. Här är några exempel från Irakkriget.

Som första exempel väljer jag Expressens iscensättning 34, sid 59, från den 3 april: **Amerikas nya älskling**. Ämnet är fritagningen av den tillfångatagna amerikanska soldaten Jessica Lynch från Saddam-sjukhuset i Nasiriyah. Den mycket dramatiska räddningen som tv-filmades blev en riktig dokusåpa som hela USA kunde ta del av. Frågan om dold propaganda hänger helt ihop med den verkliga avsikten. Var den primära intentionen humanitär, d.v.s. att rädda ett människa i nöd, eller var det den propagandistiska effekten? Amerikanska hjältar skapades samtidigt som fienden kunde förödmjukas? Man måste vända på frågan för att undvika ett ”både och”. Skulle general Tommy Franks order ”Räddning menige Lynch” ha verkställts även utan den massmediala effekten? (Denna kommentar är gjord innan jag kände till misstanken om att händelsen var fejkad. Se iscensättning 57, sid 89.)

Exempel två hämtar jag från Aftonbladet 25 april, iscensättning 55, sid 85, **USA:s tv-show i Bagdad**. Iscensättningen som skildrar nedrivningen av Saddamstatyn på Paradistorget den 9 april är som redqan påpekas ingen nyhet utan en metanyhet, en nyhet om en nyhet. Den verkliga nyheten finns i iscensättning 47, sid 76, **”Här faller Saddam”**. Råder de förhållanden på Paradistorget som Sören Sommelius drar fram i sin artikel rör det sig om ett spektakel medvetet iscensatt framför

medierna. Sommelius brukar termen ”reality-tv” om detta förfarande. Det för tankarna till många typer av arrangemang (sporthändelser, kungabegravningar etc.) som brukar visas i tv. Utgångspunkten är det verkliga arrangemanget i sig, en iscensättning i verkligheten, sedan kommer tv och filmar händelsen och vi får ytterligare en iscensättning. Metoden är fullt acceptabel när det handlar om förmedling av arrangemang som alla vet är arrangerade. I ovanstående exempel handlar det emellertid om dold propaganda. Den ljuger inte fullt ut men visar bara halva sanningen.

Ett tredje och sista exempel på dold propaganda hämtar jag från Expressen 29 april, iscensättning 56, sid 87, **”Han flyr till Sydamerika”**. Dragbilden väcker vårt intresse. Saddam Hussein och hans hustru Sajida har grillparty i trädgården tillsammans med barn och barnbarn. Kanske var idylliserande bilder av det slaget inte ovanliga i irakiska medier under Saddamregimens glansdagar, men i svenska medier har de däremot varit sällsynta. Bilden av Saddam har varit en bild av statsmannen, diktatorn och grymheten. Han har alltid presenterats som den onde enväldshärskaren som lever i lyx, gömmer sig i bunkrar, samarbetar med terrorister, förtrycker sitt eget folk, mördar sina släktingar, gasar ihjäl kurder i norr och förtrycker shiamuslimar i söder. Bilderna och rubrikerna ingår i den här rapporten.

Oavsett sanningshalten i denna samlade bild av Iraks f.d. diktator måste han själv ha upplevt den missvisande

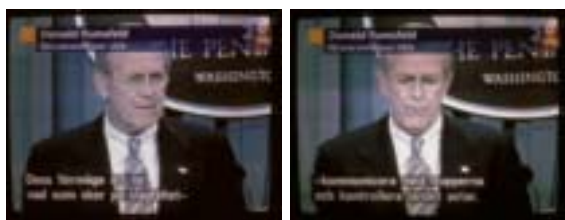
och besvärande. Förmodligen är detta anledningen till att han i offentliga sammanhang framställt sig som en fredlig landsfader med höjd arm och i privatlivet som den omtänksamme familjefadern framför grillen.

Alla tre bildtyperna på Saddam Hussein ingår i mytbildningen. Mytens funktion är inte att belysa en komplicerad verklighet utan att skapa en förenklad och hanterlig bild av den. Myten är en betydelsevärdering. Den utgår från något verkligt men uppstår först när detta verkliga beskrivs, skildras, avbildas, omtalas etc. Myten är därför aldrig helt sann eller osann. Kommer den för nära dessa poler förlorar den emellertid sin kraft och mening.

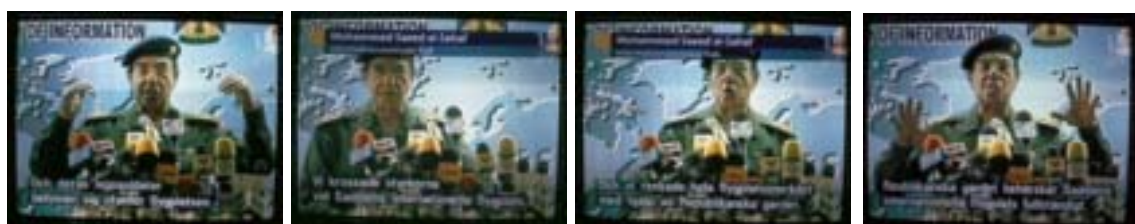
Genom att myten består av utvalda fokuserade betydelser negligeras andra. Mytbildningens vapendragare vill alltid vinna två poäng. Vissa betydelser laddas upp samtidigt som andra reduceras eller döljs. En förenklad bild av Saddam, den djävulskt onde, underlättnar för de allierade att mer ostört inrikta sig mot andra mål än just Saddam. Och samma sak med den förenklade bilden av den gode lands- eller familjefadern. Genom den mytbildningen kunde regimen rättfärdiga tidigare handlingar och dölja framtida avsikter.

Uttrycksform och finansieringsform

Tv:s nyhetsförmedling kännetecknas också av dramatiska, lyriska, episka och

f

g

h

i

f – k. USA:s försvarsminister Donald Rumsfeld (**f**) och Iraks informationsminister Muhammed Saaid Kadhum al-Sahaf (**g**) var återkommande profiler i Sveriges Television under hela kriget. Från Rumsfeld löd orden: "De börjar ana att regimens dagar är räknade." al-Sahaf replikerade: "Vi krossade styrkorna vid Saddams internationella flygplats."

Den 23 mars intervjuares Göran Persson (**h**) av Lars Adaktusson i Agenda.

Prisbelönade dokumentärfilmaren Michael Moore (**i**) syntes efter omdiskuterat tacktal på Oscarsgalan i några korta reprisar 24 mars men det korta budskap han fick fram flög ut över världen: "Vi är emot kriget, mr Bush! Du borde skämmas! Skämmas!"

Militärsakkunniga återkom dagligen under kriget. Till inbjudna experter hörde militärstrateg Stefan Ring (**j**) och strategilärare Stefan Forsell (**k**) från Försvarshögskolan.

j

k

didaktiska grepp. Iscensättningar i tv:s och tidningars nyhetsförmedling skiljer sig åt. Den monotont designade studion som är ”samlingsplats” och ”distributionsort” för nyheterna. En teater-scen växlar utformning från pjäs till pjäs. Allt är i princip utbytbart och det gäller också för tidningssidan. Självfallet växlar saker och ting även när tv-nyheterna sammanställs och distribueras. Olika reportage tillföras, nya kommentatorer och ny expertis tillkallas men studions grundkonception påverkas inte annat än högst rudimentärt.

Att tv:s nyhetsförmedling kunde hanteras i form av iscensättningskategorier blev särskilt intressant i början på 1980-talet när den amerikanska nyhetskanalen CNN började sända nyheter dygnet om. Nytt var att man kunde avstå från den traditionella programuppläggningsen och helt övergå till direktsändningar om detta visade sig vara attraktivt och kommersiellt lönsamt. Med Gulfkriget 1991 skedde ett radikalt genombrott: rekord i tittarsiffror och ett förödande slag mot de gamla nätverkens nyhetsrapportering. Om kriget tillfälligtvis blev händelselöst gjorde det ingenting. Ett tålmodigt CNN kunde kosta på sig att vänta. Alla höll ju ändå andan: Skulle Saddam klara livet? Skulle de piloter som skjutits ned och tillfångatagits i Irak avrättas, torteras, drogas eller placeras ut som levande sköldar? Skulle Irak attackera Israel? Miljontals tittare i USA och Europa ville veta. Gång på gång lystes natthimlen över Bagdad upp av amerikanska bombanfall och irakisk moteld.

CNN hade full kontroll på händelserna – t.o.m. bättre än de stridande ländernas krigsledningar – och verkligheten kunde regisseras i akter. Dramatiska iscensättningar varvades med episka och didaktiska som regisserades i studior.

Dramatiska iscensättningar är emellertid inte helt beroende av direktsändning. Repriser reducerar den dramatiska egenskapen, och det är en reduktion som tilltar i takt med att tidsavståndet mellan reell och bevittnad händelse tilltar. Tid är ett relativt begrepp när det handlar om mänsklig upplevelseförmåga men är den mer än ett halvt dygn gammal kan den knappast upplevas som ”nu-pågående”. Den övergår till något som varit, något som måste beskrivas i förfluten tid. Även tidningarnas nyhetsproducenter är i dag medvetna om dessa tidspsykologiska förhållanden som avgör om en nyhet är dramatisk eller inte. Många vet hur man skapar ”här-och-nu” och inom vilka tidsmarginaler detta är möjligt. Det är i det sammanhanget vi ska betrakta framväxten av välregisserade iscensättningar med slagkraftiga rubriker och fascinerande bilder.

Sveriges televisions möjligheter att göra direktsända nyhetsprogram är givetvis små i förhållande till tv-jättar som CNN, Fox eller BBC. Men bättre något än ingenting alls. Åsne Seierstads rapporter från hotell Palestine i Bagdad blev en succé och detta trots att de direktsända bilderna inte handlade om krigets händelser utan beskrev henne själv i Bagdad. Hennes samtida rapporter till Dagens Nyheter fick inte tillnär-

melsevis det gensvaret. Traditionellt episka utsagor kan i kritiska lägen aldrig konkurrera med dramatiska som återger direkt vad som pågår. Väsentligt i denna form av nyhetsförmedling är som tidigare sagts att hemmaredaktionen kan ställa frågor.

Sveriges televisions styrka är annars den didaktiska nyhetsförmedlingen. Här finns helt andra resurser: tillgång till expertis, egna kommentatorer, rapportörer i andra länder, filmat material, stillbilder, kartor och grafik. Jag ska återkomma om detta i en supplerande rapport. Men gör redan nu en slutsats. Det gäller förhållandet mellan nyhetsform – på vilket sätt nyheten uttrycks och redigeras och finansieringsformen. På vilket sätt får mediet sina intäkter? De finansieringsformer jag underförstår

här är inkomster via prenumeration, lösnummer och licens. I medier finansierade genom prenumerationsavgifter dominerar traditionellt episka iscensättningar grundade på text. Texten är det elementära och bildernas funktion är i första hand att illustrera. I medier finansierade genom lösnummerförsäljning betonas iscensättningar med kraftiga rubriker och stora dragbilder. Även om episka och didaktiska iscensättningar överväger finns här en ständig ambition att framställa dramatiska. Slutligen gäller för den licensfinansierade nyhetsförmedlingen att det är episkt-didaktiska iscensättningar som dominerar. Här handlar det ju om tv och rörlig bild som logiskt sett verkligen skulle ha möjlighet att förmedla dramatik här och nu.

Slutkommentar

Tanken med alla iscensättningarna i rapporten är att de ska ge en adekvat bild av hur Irakkriget framställdes i några av våra största tidningar. Antalet didaktiska iscensättningar i rapporten motsvarar dock inte det stora antal som förekom i medierna. Orsaken är att jag i första hand velat prioritera material som representerar olika uppfattningar i konflikten. Exempel på didaktiska iscensättningar är 6, 36, 42 och 52. Den senare beskrivs kanske bäst som en episk-didaktisk kombination.

De lyriska saknas nästan helt. Den stora sorg som alltid är förknippad med att människor dödas och hem utplånas har givetvis funnits även i detta krig men medierna har inte kunnat visa den. Främsta anledningen är att man inte varit på plats. Dragbilden på Svenska Dagbladets förstasida 12 april **Oskyldiga i skottlinjen** (50) är ett av få undantag. Det är en förtvivlans bild, en så uppriven sorg att den blir lika dramatisk som lyrisk.

"SADDAM ÄR DÖD" (42) ger, med speciellt dragbilden på den nedrasade interiören, ett intryck av att vilja skapa en stilla, närmast sakral, betänksamhet.

Den lyriska motsatsen till sorgen, glädjen och jublet, har däremot visats vid flera tillfällen. Problemet med dessa yttringar är emellertid bristen på trovärdighet. Dagens Nyheter litar själv inte till den jubelbild man publicerar 10 april, vilket underförstås i rubriken **Jubel, kaos och plundring i Bagdad** (45). Inte heller kan man lita helt på den glädje som uttrycks i **Nerskjutna – av en bonde** (25). Men den utstrålar trots allt en viss humor. Mest lyrisk men inte utan episka komplement är Expressens iscensättning från 3 april **Amerikas nya älskling** (34).

Att materialet skulle domineras av berättande tidningsuppslag var väntat. I huvudsak har jag också inriktat mina studier på sådana som använder sig av stora bilder. Att ändå så många, över tioalet i mitt material, är av dramatisk karaktär var överraskande mot bakgrunden av att det var så få journalister och fotografer som fick direktkontakt med krigshändelserna. **Helvetet i Bagdad** (14) och **Här brinner palatset upp** (18) har gjort starkt intryck på mig. Bilderna är visserligen köpta från byråer, men de är starka och upplevs

mycket berättigade. Kadhammars bild och text i **USA-översten: Vi ska vinna"** (11) var jag på väg att bläddra förbi. Då upptäckte jag plötsligt att bildens suddiga soldater och ängsliga händer uttryckte något helt annat än scoutandan i rubriken.

Onsdagen den 9 april föll Saddamstytyn på Paradistorget i Bagdad inte långt från journalisthotellet Palestine. Regimen har brutit samman och allt är kaos. Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen och Sveriges Televisions *Aktuellt* och *Rapport* gör stor sak av händelsen dagen därpå. Man frossar i vad jag kallar dramatiska iscensättningar. Fotografer och journalister finns på plats och kan rapportera till sina redaktioner i hela världen. Det här är historia.

Efter att ha läst Sören Sommeliuss artikel **USA:s tv-show i Bagdad** (55)

finner jag fortfarande att iscensättningarna från 9 april är dramatiska. Det de förmedlar är sant och har hänt. Men om Sommeliuss påstående skulle vara riktigt, att händelsen i sig är en konstruktion skapad inför kamerorna, är det allvarligt. Mediekonsumenterna har i så fall blivit vilseledda. Alla iscensättare kan ha arbetat i god tro. Man vill göra något bra av materialet. Men händelsen tas inte upp till ordentlig diskussion. Först två veckor senare gör Aftonbladet det långt bak i tidningen, sidorna 30–31. Samma sak har skett med Jessica Lynchs fritagning 2 april. Förhåller det sig så som BBC-dokumentären från 18 maj påstår (57), att händelsen är konstruerad, bör detta givetvis också tas upp i svenska medier – åtminstone i de medier som bidragit till vilseledningen.

Conclusions

About the report

Baghdad Bob, Private Jessica Lynch and Saddam's Circus by Professor Gert Z Nordstrom, is a study of how the Iraq war was staged in the Swedish media.

The analysis of the staging is based on three propaganda categories: (1) *obviously false propaganda*, (2) *somewhat truthful propaganda*, and (3) *hidden propaganda*. These three categories were defined in conjunction with the “War on Terror in the Evening Press” study in 2002.

The media analysed in this report are primarily the evening tabloids (Aftonbladet and Expressen) and nationwide morning papers (Dagens Nyheter and Svenska Dagbladet), as well as some television.

Four types of media stagings have been defined in the author's previous research.

DRAMATIC STAGING

The news is presented as something unexpected or shocking, something ongoing (in the present) and chaotic that

is unfinished and/or gives the impression of being immediately observed.

LYRICAL STAGING

The news is presented as something emotional, ceremonial and planned (usually metadescription), something ongoing (in the present) that is finished and can be examined and/or something anticipated that appears to be immediately observed.

EPIC STAGING

The news is presented as: a specific part of a larger ongoing event, something that has happened (in the past) that is related to cause and effect and/or something that is conveyed personally/subjectively.

DIDACTIC STAGING

The news is presented as a logical part in a chain of events, something that has happened (in the past) or something that will happen (in the future) and/or something that is conveyed impartially and scientifically.

Professor Gert Z Nordstrom has held professorships in Art Education (Stockholm University College of Arts, Crafts and Design), Communication Science (Jönköping University) and Information Design (Mälardalen University). The following is an excerpt from the author's conclusion in the report:

Obviously false propaganda

Obviously false propaganda is not usually revealed until after a war is over and belongs to the past. The Iraq war, however, contained a number of statements that could be penetrated while the war was taking place. For example, the Iraqi seaport Umm-Qasr was reported captured on nine different occasions and Saddam Hussein was reported dead on at least as many occasions. As Umm-Qasr was only captured once, eight of these statements must have been false and in the case of Saddam, all statements may well prove false at the time of writing.

Obvious lies were spread repeatedly by the Iraqi Information Minister, Mohammed Said Kadhum al-Sahaf, or "Baghdad Bob" as he was known in the Western media. When the whole world could see American tanks roll into the centre of Baghdad on a live television broadcast, he stood just a few kilometres away from the event denying its existence. After two weeks, no one took him seriously. The exuberance of these

drastic actions turned him into a media personality and international celebrity.

At best, we could describe Baghdad Bob's tragicomical untruths as white lies. However, the Bush administration's claims that Iraq possessed weapons of mass destruction cannot be termed white lies, as they constituted the prime reason for attacking the country before the UN's weapon inspectors had time to finish their job. If proof of forbidden weapons in Iraq can still not be found, this could prove extremely problematic for the USA and its allies.

A new aspect in the war reporting on Iraq is both Aftonbladet and Expressen's summary of what has been said in the Arabic-language media every day. In Aftonbladet, Nael Touqan edited the information; in Expressen, Kassem Hamadé. Even though the information has been brief, it has constituted a refreshing counterbalance to the British/American dominance. Openness and polar perceptions do not necessarily mean objectivity, however. Propaganda and anti-propaganda can also signify that all parties are lying and no one is telling the truth. Nonetheless, freedom of speech demands that all opinions are heard.

Expressen has launched an intermittent warning headed: "Read, listen and watch – critically" and a text that describes how its employees report without previewing, and endeavour to report as objectively and honestly as possible. But how we should also be aware that all parties in the conflict are trying to influence the media. The reader is urged to read all information

with caution and be aware of the ongoing propaganda war.

Warnings always imply that responsibility has been shifted. In this case, from the producer to the consumer. The reader has to observe and be aware of the propaganda war that is taking place. For the newspaper, it is now justified, more than ever before and regardless of its own previews, to convey what other media have already said. Freedom of speech becomes a paradox. While contributing to the airing of all opinions in a conflict, this also encourages the spreading of rumours, which in turn stimulates speculative and even false statements.

Two stagings that brought questions to my mind, but no answers, appear in Expressen on March 3, 03: First page: **Bush shows signs of SERIOUS MENTAL STRAIN** and the spread **Alone with his anguish**. Information about the President's illness, according to Olof Lundh, comes from USA Today where some of Bush's friends commented on his state of health and religious faith. Apart from these features, I have not seen any other information about Bush's state of health. But even more interesting: Why is this information presented? And who benefits from it during the short war? If the information were true, it would be easy to hide. Or is it merely a lie?

Lies or truth pervaded the Gulf War in 1991, when the Saddam regime of the time was accused of torturing, drugging and using UN-allied war prisoners as human shields. Either it happened or it didn't. I drew attention to this issue in my report to the National Board of

Psychological Defence (SPF), "The Outbreak of War and Pictures in Swedish Mass Media", because one year after it was claimed to have happened, the statements had still not been confirmed. Neither have these injustices been proved during the twelve years since the end of the Gulf War, as far as I know.

In the Iraq war in 2003, history is repeated. In Expressen on March 28 (staging 29 **Executed I** and 30 **Executed II**), Magnus Alselind reports from London on the two dead British soldiers, Luke Allsopp and Simon Cullingworth, who one day previously had been shown on the Arabic language television channel, Al-Jazeera. According to Tony Blair, the executions were a violation of the proper conventions of war: "If anyone needed any further evidence of the depravity of Saddam's regime, this atrocity provides it".

How the soldiers were killed, we do not know. The pictures do not show anything.

Partly true propaganda

This category does not include lies, but interpretations that in the worst case can be exaggerated to the extent that they become half-truths. Commercials, for example, accentuate the most favourable feature of a certain product, but we would not accept a commercial that lies and claims that a product has qualities that it, in fact, lacks.

A certain amount of truth characterises the arguments for war in Iraq that I studied in the Swedish media. But as I mentioned previously, there have been diverse and opposing opinions and, as always with war, a strong pacifist discourse with roots in various peace movements.

From a media perspective, the most interesting opposition in *Aftonbladet* and *Expressen* has taken place between the editorial pages, with the help of the cultural pages. This culminated when it became clear that Baghdad had given up on April 9 and that the USA and its ally, Great Britain, had won a relatively comfortable victory. In *Aftonbladet*, signature HK wrote (and I presume that this is the newspaper's political editor-in-chief, Helle Klein): "The major threat to world peace that Iraq is claimed to be has so far proved to be a product of Washington's drawing boards rather than something based in reality". Further on in the article: "If there are weapons of mass destruction – why hasn't the Iraqi regime used them? The obscure purpose of this war becomes even more obscure."

Two days later (11/4), *Expressen* responds. Under the heading, **King of Europe**, aimed at Tony Blair, there is a small polemic paragraph under the heading, **Silence from the Left**. "The day after Saddam's fall, *Aftonbladet's* editorial does not express a single word of welcome for the end of the terror regime. This same silence permeates AB and DN's cultural pages. Rarely has the left been so exposed in its self-centred 'No'."

Page 4 is devoted on the same day to MUF president, Christoffer Fjellner, under the heading: **Say you're sorry, America!** The introduction starts: "Thanks to Bush and Blair, Iraq is being liberated. But if the Left had had its say, Saddam Hussein would still be in power ..." And Fjellner concludes: "Now that Iraq is liberated, our duty is to push the left against the wall once and for all. They should get down on their knees, for the first time, and say: Sorry! Say you're sorry to the liberated people of Iraq."

On April 14, under the heading: **Jubilant bomb-happy Right have some explaining to do**, Helle Klein in *Aftonbladet* attacks what she calls "bourgeois editors". Two of the loudest voices in the ringing chorus of support for America's war are *Svenska Dagbladet's* Maria Abrahamsson and *Expressen's* PM Nilsson. In radio's "Good Morning, World", Abrahamsson has apparently said that she is "sooooo grateful" for America's war and PM Nilsson exclaims, "Ahlmärk was right!" in his Sunday column. To conclude, after praising the anti-war movement, Helle Klein states: "Some of the major interpreters of this new movement are writing for *Aftonbladet*, e.g. Arundhati Roy and Naomi Klein. Henry Kissinger and Condoleezza Rice are writing for *Expressen*".

Such clear and opposing discourse on the editorial and cultural pages has hardly been seen since the Vietnam War in the 1960s and 70s.

Hidden propaganda

Neither do I see any problems with pictures coming from embedded journalists. Most of these journalists are experienced enough to handle the conditions and limitations of being embedded.

Göran Rosenberg (Journalisten 11/03)

Hidden propaganda is the most problematic type of propaganda. There are two kinds. Propaganda that is hidden from the receiver but deliberate on the part of the sender, and propaganda that is hidden from both the sender and the receiver. Göran Rosenberg claims (see the quotation above) that he trusts embedded journalists: "Most of these journalists are experienced enough to handle the conditions and limitations of being embedded". But for those who lack this experience, and this may not only apply to a few, the mediation of knowledge is partly hidden. The significance of the context for the discourse has not been realised.

The main feature of hidden propaganda is that the real intention is neither shown nor recorded. That a belligerent country uses embedded journalism can constitute a form for producing hidden propaganda, although if the form has been openly reported for all the involved parties, it may not be. Here are some examples from the Iraq war.

For the first example, I have chosen Expressen April 3: **America's new darling**. The topic is the rescue of the captured American soldier Jessica Lynch

from the Saddam Hospital in Nasiriyah. The dramatic rescue that was recorded by night vision cameras became a real docusoap that the whole USA could follow. The issue of hidden propaganda is completely intertwined with the actual purpose. Was the intention purely humanitarian, i.e. to save a person in need, or was it for the sake of propaganda? To create American heroes while the enemy is humiliated? The question must be reversed to avoid answering "both". Would General Tommy Frank's orders for "Saving Private Lynch" have been carried out without the mass media effect? (This comment was added before I became aware of suspicions that the event was faked.)

Example 2. I have taken this from Aftonbladet April 25, **USA's television show in Baghdad**. The staging that describes the toppling of the statue of Saddam in Paradise Square on April 9 is, as previously mentioned, really no news without meta-news, i.e. news about news. The real news is "**Saddam falls**". If the situation in Paradise Square is as Sören Sommelius describes in his article, this spectacle was deliberately staged for the media. Sommelius usually uses the term "reality-television" in reference to this procedure. It is similar to other types of functions (sporting events, royal funerals, etc.) that are often shown on television. The starting point is the actual function, set in reality, then the television cameras come and film the event and we see an even more staged event. This method is totally acceptable when it deals with

the mediation of a function that we all know is arranged. In the above-mentioned example, however, it is a case of hidden propaganda. They are not telling a complete and utter lie, but only half of the truth is presented.

I have taken this third and final example of hidden propaganda from Expressen on April 29, "**He flees to South America**". The picture attracts our interest. Saddam Hussein and his wife Sajida are having a barbecue in their garden together with their children and grandchildren. These kind of idyllic pictures may have been common in the Iraqi media during the Saddam regime but they are rarely seen in Swedish media. The image of Saddam has been a statesman, dictator and tyrant. He has always been presented as an evil autocrat living in luxury, hiding in bunkers, collaborating with terrorists, oppressing his people, murdering his relatives, gassing Kurds in the north and oppressing Shia Muslims in the south. The images and headings are included in this report.

Regardless of how true this overall picture of Iraq's ex dictator is, he himself must have experienced it as misleading and problematic. This may well be the reason why he projected an image of him-self as a peace-loving father of his people in public, and a kind-hearted family man around the barbecue in private.

All three image types of Saddam Hussein are included in the mythopoeia. The function of the myth is not to accentuate a complex reality, but to cre-

ate a simple and easy-to-handle image of reality. The myth is an evaluation of meaning. It is based in reality, but does not appear until the reality is described, depicted, portrayed, talked-about, etc. As such, the myth is never completely true or completely false. If it comes too close to either of these poles, however, it loses its power and significance.

Because the myth is based on a few selected and focused meanings, others are ignored. The mythopoeia supporters always aim to win two points. Some meanings are built up while others are played down or hidden. A simplified picture of Saddam, of diabolic evil, enables the allies to focus on more goals than just Saddam. And the same applies for the simplified image of the kind-hearted country or family father. By creating myths, the regime can justify its former actions and hide its future intentions.

Forms of expression and financing

Television news services are also characterised by dramatic, lyric, epic and didactic devices. The stagings in TV newspapers' news services differ. The monotonously designed studio that is a "meeting-place" and "distribution centre" for the news. A theatre scene changes its backdrop for every new play. Everything, in principle, is replaceable, which also applies to newspaper pages. Of course, things also change when the

television news is compiled and distributed. Different documentaries are sent, new commentators and expertise are presented but the basic studio concept remains basically unaffected.

That television news services could be handled in the form of staging categories became particularly interesting at the beginning of the 1980s, when American news channel CNN began sending news 24 hours a day. It was now possible to go from conventional TV programming to direct broadcasting if this proved popular and commercially profitable. The Gulf War in 1991 brought a radical breakthrough: record ratings and a devastating blow to the old network's news reporting. It did not matter if the war was temporarily uneventful. A patient CNN could afford to wait. Everyone was holding their breath anyway: Would Saddam survive? Would the pilots who were shot down and captured in Iraq be executed, tortured, drugged, or used as human shields? Would Iraq attack Israel? Millions of viewers in the US and Europe wanted to know. Night after night, American bombs and Iraqi counterfire lit up the skies over Baghdad. CNN had full control over the events – better than the combatant countries' military commands - and reality could be directed in Acts. Dramatic stagings were alternated with epic and didactic stagings, and directed in studios.

Dramatic stagings are not completely dependent upon live broadcasting, however. Repeats reduce the dramatic qualities, and this reduction continues

as the time interval between the real and the witnessed event widens. Time is a relative concept in the power of human experience, but an event that is more than half a day old can hardly be experienced as “ongoing”. It becomes something that has happened, something that is described in the imperfect tense. Newspapers' news producers are also aware of the psychological conditions of time that determine the dramatic quality of news. Many producers know how to create “here-and-now” and the time margins that make this possible. This is the context in which we will view the growth of well-produced stagings with effective headings and fascinating pictures.

SVT's opportunities for sending live news broadcasts are of course minimal in relation to TV giants such as CNN, Fox or the BBC. But something is better than nothing at all. Åsne Seierstad's reports from Hotel Palestine in Baghdad were a success, despite the fact that these live broadcasts did not describe the events of the war, but her own experiences in Baghdad. Her up-to-date reports in *Dagens Nyheter* did not receive the same response. Traditional epic statements in critical situations can never compete with dramatic statements depicting an event that is currently taking place. The essential part of this form of news service is, as previously mentioned, that the home office can ask questions.

Otherwise, the strength of SVT lies in its didactic news service. It has other resources: access to experts, its own

commentators, foreign reporters, filmed material, stills, maps and graphics. I will come back to this in a supplementary report.

But make a conclusion now. What is the relationship between the different news forms – how is news expressed and edited – and how is it financed. How does the media make its revenues? The financing forms I am referring to here are revenues from subscriptions, single copies and licenses. In media financed by subscription fees, conventional epic stagings dominate, based on

text. The text is elementary, while the function of the images in the first hand is to illustrate. In media financed by sales of single copies, stagings are highlighted with powerful headings and large images. Even though epic and didactic stagings dominate, there is a constant ambition to describe dramatic stagings. Finally, news services financed by licenses are dominated by epic/didactic stagings. This of course refers to television and moving pictures that from a logical point of view can really convey drama here and now.

**AV FÖRFATTAREN
TIDIGARE UTGIVNA
FORSKNINGSRAPPORTER**

- Nordström, Gert Z (1988):
Påverkan genom bilder – En studie av olika bildtypers påverknings effekter.
Rapport 133. Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Nordström, Gert Z (1992):
Krigsutbrottet och de svenska massmediabilderna. Ingår i *Svenskarna, medierna och Gulfkriget.*
Nordlund, Roland, red.
Rapport 158:1. Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Nordström, Gert Z (1994):
Estonia – Bilder av en katastrof.
Rapport 168:4. Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Nordström, Gert Z (1998):
Förstasidan i allmänhet – JP:s i synnerhet. Ingår i *En lokaltidning och det offentliga samtalet.*
Red. Nordström G Z. Jönköping University Press.
- Nordström, Gert Z och Åstrand, Anders (1999):
Från löpsedel till webb, En studie av den iscensatta nyheten i papperstidningen.
Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Nordström, Gert Z (2002):
Terrorkriget i kvällspressen.
Rapport 184. Styrelsen för psykologiskt försvar.

**STUDIEOBJEKT (s)
OCH REFERENSER (r)**

- Aftonbladet 7/3–15/5 2003 (s och r)
Dagens Nyheter 7/3–17/5 2003 (s och r)
Expressen 7/3–15/5 2003 (s och r)
- Flusser, Vilém (1988):
En filosofi för fotografien.
Bokförlaget Korpen (r).
- Harms-Larsen, P (1992):
Faktion – som uttryksmiddel.
Amanda (r).
- Journalisten 11–14 2003 (r)
Medierna i samhället. Igår idag imorgon
(1996): red. Carlsson,
U. Nordicom (r).
- Rosenberg, Göran (2000):
Tankar om journalistik.
Prisma (r).
- Svenska Dagbladet 7/3–15/5 2003
(s och r)
- SVT1 *Rapport* 12/3–15/4 2003
(s och r)
- SVT2 *Aktuellt och Agenda*
12/3–15/4 2003 (s och r)
- Winther Jørgensen, M/
Phillips, L (2000):
Diskursanalys som teori och metod.
Studentlitteratur (r)

